

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	2
DEĞERLER EĞİTİMİ YILLIK PLANI.....	3
1. SAYGI VE SEVGİYE DEĞER BİR VARLIK OLARAK İNSAN.....	4
2. AİLE VE TOPLUM.....	8
3. AHLÂK VE DEĞERLER.....	11
4. İNSANIN SORUMLULUĞU.....	15
5. SABIR.....	18
6. ADALET.....	20
7. HAYAT VE ANLAMI.....	22
8.KÜLTÜR VE SANAT.....	24
Dil:.....	24
Tarih:.....	25
Edebiyat:.....	26
Müzik:.....	26
8.DUA VE İBADET.....	27
9. İKTİSAT, KANAAT VE ŞÜKÜR.....	32
KAYNAKÇA.....	34

Öğretmenler
Bz
AFT
A
A
an

GİRİŞ

Milletlerin dünya sahnesinde varlıklarını sonsuza kadar sürdürmeleri, değerleriyle yoğrulmuş yeni nesillerin varlığı ile mümkündür. Bu değerler geçmişten gelen, nesilden nesile devam eden ve bizi biz yapan; dinimiz, tarihimiz, örf-adet, gelenek ve göreneklerimizin bileşkesidir. Yani millî kültürümüzdür. Bizler bu değerlerle yaşıyoruz. Millî kültür değerlerinin maddî ve manevî unsurlarının ve evrensel olan bilimsel birikimin kuşaktan kuşağa aktarılması ise, eğitimle gerçekleşir. Birlik ve beraberliğimizin, huzur ve mutluluğumuzun kaynağı olan bu değerlerimize sahip çıkmalıyız. Onları yaşayarak muhafaza etmeli ve bizden sonraki nesillere tahrif olmadan aktarılmasını sağlamalıyız.

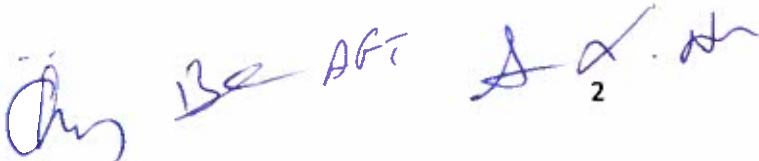
Şeyh Edebali, Osman Gazi'ye şöyle nasihatte bulunmaktadır: "Geçmişini iyi bil ki, geleceğe sağlam basasın. Nereden geldiğini unutma ki, nereye gideceğini unutmayasın."

Millî Eğitim Temel Kanunu'nda da ifadesini bulan, yetişen neslin "millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan" bireyler olarak yetişmesi ve geleceğe hazırlanması ihtiyacı daima hayatiyetini koruyan bir husus olarak kendini göstermektedir. Etkileşimli tahtalar, tabletler, ders kitapları ve ileri teknolojinin imkânları ile hazırlanmış diğer ders materyallerine ruh katacak millî ve manevî değerlerimize olan ihtiyaç her geçen gün kendini daha fazlası ile hissettirmektedir.

Son günlerde değer dünyamızdaki bir erozyondan, şiddetten, kötü alışkanlıklara bulaşma yaşının aşağılara indiğinden sıkça söz edilmektedir. Bu hususlarda aileden okula, medya kuruluşlarından sivil toplum örgütlerine kadar herkesin sorumluluğu vardır.

Çocuklarımızın zihinlerini bilgiyle doldurarak öğretim yaparken gönüllerini de sevgiyle donatıp onların ahlâklı birer fert olarak yetişmeleri için eğitim kurumlarımızda Değerler Eğitimi çalışması yapılması oldukça önem arz etmektedir. Bu amaçla Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarında değerler eğitimine dair seminerler verilmesi için Bakanlık ile Hizmet Vakfı arasında bir protokol imzalanmıştır.

Millî Eğitim Bakanlığı ile Hizmet Vakfı arasında "Toplumsal Duyarlılık Projeleri" kapsamında, öğrencilerin toplumsal hayata hazırlanması ve başarılarının artırılması amacıyla değerler eğitimine yönelik hazırlanan protokol çerçevesinde verilecek konu başlıklarını ve içeriklerini uygulayıcılara yardımcı olması amacı ile elinizdeki bu içerikte topladık.

The image shows several handwritten signatures and initials in blue ink. On the left, there is a signature that appears to be 'Ali'. To its right, there are initials 'Be' and 'AFC'. Further right, there is a signature that looks like 'A. A. A.' with a small '2' written below it.

Bu vesile ile tamamen bir gönüllülük faaliyeti olan bu çalışmalara emeği geçen tüm güzel insanlara, adsız kahramanlara sonsuz teşekkürlerimizi sunar, ülkemiz ve katılımcılar açısından hayırlara vesile olmasını dileriz.

DEĞERLER EĞİTİMİ YILLIK PLANI

AYLAR	KONULAR	ALT BAŞLIKLAR
EYLÜL	SAYGI VE SEVGİYE DEĞER BİR VARLIK OLARAK İNSAN	İnsan ve Mâhiyeti, İnsan ve Değerler, Kendine Saygı, Büyüklerine Saygı, Öğretmenlere Saygı, Farklılıklara Saygı, Hoşgörü, Sevgi ve Vefa
EKİM	AİLE VE TOPLUM	Aile, Toplum ve Tarih Bilinci, Millet Olarak Değerlerimiz, Yardımlaşma, Misafirperverlik
KASIM	AHLÂK VE DEĞERLER	Ahlâk, Temizlik, Güzel Gören, Güzel Düşünür. Güzel Düşünen, Hayatından Lezzet Alır.
ARALIK	İNSANIN SORUMLULUĞU	Eğitim ve Öğretimde Başarının Sırları, İletişim, Empati, Gençliği Bekleyen Tehlikeler ve Çözüm Önerileri, Kitle İletişim Araçları ve Değerler
OCAK-ŞUBAT	SABIR	Sabır, Hastalık ve Musibetin Anlamı
MART	ADALET	Adalet, Dürüstlük, Başkalarına Adil Olurken Haklarını da Bilmek
NİSAN	HAYAT VE ANLAMI KÜLTÜR VE SANAT	Hayatı Anlamak ve Anlamlandırmak, Yaşama Sevinci, Bir Hayat Gerçeği: Ölüm ve Ötesi Dil, Tarih, Edebiyat ve Müzik
MAYIS	DUA VE İBADET	İnancın Bireysel ve Toplumsal Hayata Etkileri, Dua ve İbadetin Hayatımızdaki Yeri, Ramazan Ayı ve Oruç, Peygamber Sevgisi
HAZİRAN	İKTİSAT, KANAAT VE ŞÜKÜR	İktisat ve israf. Kanaatkâr Olmak, Nimetlere Şükür

Ömür B. Afi A. A. d.

1. SAYGI VE SEVGİYE DEĞER BİR VARLIK OLARAK İNSAN¹

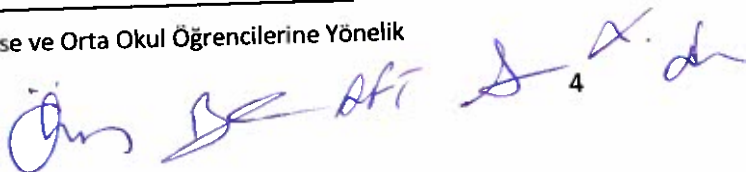
İnsan hem haz hem de acı konusunda hayvanlardan farklı olarak sınırlandırılmamış bir yapıya sahiptir. Hayvan için hayat haz ve acı konusunda bulunduğu andan ibarettir. Fakat insanda aklın hazır zamanla sınırlı olmayan özelliğinden dolayı hem gelecek hem de geçmiş zaman insanın haz ve acı dünyasına dâhildir. Akıl nedeniyle insan hazır zamanla sınırlı olmayan bir canlıdır. Bu nedenle insan eylemlerinde "geçmiş" ve "gelecek" birer eylem nedenidir.

İnsanın yapısal olarak hazzı karşı koyması, acıya karşı koymasından daha zordur. İnsan her türlü acıdan kaçındığı gibi, hazzın da her türlüünü ister. Yine insan akıllı bir varlık olmasına rağmen eylemlerini belirlemede hazır hazzın tercihi yönünde iradesini yönlendirmeye eğilimlidir. Bu nedenle "suç", "günah", "yanlış", "ahlâksızlık" vs. demek olan hazır zamandaki az hazzı tercih etmeme konusunda, "gelecek" kavramı içinde daha büyük bir hazzın önüne konulmasına ihtiyaç vardır. Yine az da olsa acıya ve zahmete katlanmama konusundaki eğilimi için de "gelecek" kavramı içindeki daha büyük bir acının önüne konulmasına ve sürekli telkinine ihtiyacı vardır. İnsan eylemlerinde "ahlâk" demek olan istikameti ancak bu telkinle yakalayabilir. İnsan sırf akıl varlığı olsaydı, aklın doğruyu bilmesi eylemine, yanlış bilmesi de eylemsizliğine neden olabilirdi. Ancak insan eylemlerinde akıl kadar, hatta çoğunluk itibarıyla akıldan çok, haz ve acıları ifade eden duygularıyla karar verdiği için, terbiyesinde akla doğrunun bildirilmesi kadar duygularına da daha fazla haz ve daha fazla acı "gelecek" içinde bildirilmelidir. Fakat insan için bilmenin yapmak olmadığı da göz ardı edilmemelidir.

"Gelecek" kavramı konusunda toplumsal değerlerimiz ya kanunen "suç" kavramını, ya da örfen "ahlâksızlık" kavramını kişinin önüne koyar. Bunlar acil ceza olarak görünürler. Suç ve ahlâksızlığın sonucunda toplumdan dışlanmak da hazır bir ceza olarak görünür.

"Gelecek" kavramının belirlenmesinde dinî değerlerimiz insan eylemlerinin sonucunu iyiye daha büyük bir haz, kötüye daha büyük bir acı olarak belirler. Aklın haz ve acıyı ifade eden duygulara hâkimiyeti o eylemden elde edilen hazdan daha büyük bir haz düşüncesiyle ve ya katlanılmayan zahmetten daha büyük bir zahmet düşüncesiyle yönlendirilir. Ahlâk eylemlerde bir "orta yolda olma" olduğundan, bu durum yani ahlâk, yeri geldiğinde hazdan taviz, yeri geldiğinde de zahmete katlanmayı ifade eder. İnsana büyük ve ebedi idealler gösterilmediğinde gaye her zaman hazır hazzın tercihiyle sınırlı kalacaktır.

¹ Lise ve Orta Okul Öğrencilerine Yönelik

 4

İnsan hayvanlar gibi irade ve yetenek konusunda sınırlanmadığından, dünya kadar büyük idealler taşıyabilir ya da bütün dünyayı yok etse etkilenmeyecek kadar vahşi bir kalp taşıyabilir. İnsanın terbiyesinde aklını eğitmenin yeterli olmadığı her daim göz önüne alınmalıdır.

İnsan için mutluluk, hazzın ve acısızlığın devamında bulunmaktadır. Her şeyden haz ve acı alabilen insan yüksek idealleri taşıyan ve kıymetli olmayı isteyen ruhunda kendi olduğu kadar, hem sevdiği, hem bütün insanlar için mutluluk var olmadan mutlu olamaz. Ebedi mutluluk ise insanın iradesinin gerçekleştirebileceği bir hakikat değildir. Bu nedenle insan eylemlerinde istikameti olduğu kadar mutlu olmak için de "ebedilik" kavramına muhtaçtır.

İnsan değerlerle yaşayan bir varlıktır. Önemsediği, kıymet verdiği şeyler her zamanda var olmuştur. "Bunların gerçek değeri nedir?" sorusu değer dünyamızın şekillenmesi ile doğru orantılı olarak cevaplandırılacak bir sorudur. Değer dünyamıza giren ve bir kısmına evrensel diyebileceğimiz, insani, bir kısmı dinî, bir kısmı toplumsal, ahlâkî değerlerimiz vardır. Aynı toplulukta yaşayan insanların bu değerler çerçevesinde bir birliktelikleri ve hareket biçimleri söz konusudur. Bu nerede, nasıl hareket edeceğimizin, başkalarınca hayretle karşılanmayacak düşünce, tutum ve davranış içinde bulunmamızın bilinmesi ve ona göre davranılmasıdır.

Son günlerde değerler noktasında bir erozyondan, değer kaymasından, insanın kişilik kazanması ve olgunlaşmasının çok geciktiğinden bahsedilmektedir. Kendini gerçekleştiremeyen bireylerin sağa-sola savrulması, yalnızlık, kötü alışkanlıklara yönelme ve boşluktan farklı deneyimlere kayma gözlenmektedir. Bir toplum içinde ve değerler dünyasında var olan insanın bu dünyaya yabancılaşması, farklı dünyada imiş gibi davranması kabul edilemez. Her şeyden önce o insanın topluma kazandırılması bir zorunluluktur.

İnsandan, toplumun bir ferdi olma bilinci ile hareket etmesi beklenir. Bunu düzenleyen kurallar manzumesi doğduğundan itibaren insana gerek yaşayarak gerekse bilgi ile öğretilir. Yaşayarak, etrafından görerek, büyüklerini örnek alarak öğrendikleri daha kalıcı olmaktadır. Zaman zaman basit menfaatler, çeşitli zorlamalar bu değer dünyamızdan sapmalara neden olabilmektedir. Bu durumda değerlerimizin âlemimizdeki kıymetini hatırlatmaya, basit menfaat veya çeşitli zorluklara feda edilemeyecek kadar değerli olduğunu bildirmeye ihtiyaç vardır.

Değer dünyamızı anlamadan çevremizde olup bitenleri ve tarihimizi anlamamız ve anlamlandırmamız mümkün olamaz. Tüm varlığı tek bir hayat olan insana Çanakkale'de Kurtuluş Savaşı'nda savaşıp ölenlerin yaptıkları nasıl anlatılabilir? Kendi açken arkadaşını tercih eden, muhtaçken yardım eden insan, benciller için sadece bir masal kahramanıdır.

Özgür B. APT 5 A. A.

Bunlar ebedî bir hayata inanan, vatan savunmasının şehadet olduğunu bilen, yardımlaşmanın mükâfatını uman bir değer dünyası ile anlaşılacak ve anlamlandırılacak olaylardır. Bunun gibi değer dünyamızdaki adalet, aile, dürüstlük, alçak gönüllülük, bağımsızlık, bağışlama, cesaret, cömertlik, çalışkanlık, dayanışma, doğruluk, dostluk, emaneti korumak, fedakârlık, gazilik, görgülü olmak, güvenilirlik, hayâ, hoşgörü, iyi niyet, kadirşinaslık, kanaat, kardeşlik, merhamet, millet sevgisi, millî birlik şuuru, misafirperverlik, nezaket, ölçülülük, paylaşımcı olmak, sabır, sadelik, sağlıklı olmaya önem verme, samimiyet, saygı, sevgi, sorumluluk, sözünde durmak, şehitlik, şükür, tarihsel mirasa duyarlılık, temizlik, tutumluluk, vatanseverlik, vefa ve yardımseverlik gibi değerler daima hatırlanmaya ve yaşanmaya ihtiyaç duyulan bir konumdadır.

Bugün "teşekkür ederim", "bir şey değil" demeyi ya da basit de olsa yalan söylememeyi âlemimize yerleştirecek, insana ve değerlere saygıyı ön plana çıkarmamızla mümkündür. İnsanın yaratılmışların en mükemmeli olduğundan yaratandan ötürü ona sevgi ve saygının gerektiği, yaşantı dünyamızdaki örneklerinin görülmesi ile gerçekleşebilir. Kısaca değerler, bilgi dünyamızdan ziyade yaşam dünyamızın zenginliği olmalıdır.

İnsanın önemi ve değeri âlemimizde tebarüz edince saygı ve sevgiye değer bir varlık olduğu her yönüyle kendini göstermektedir. Kültürümüzdeki "Yaratılanı Yaratandan ötürü sevmek" düşüncesi yaratılma noktasındaki eşitliğimizi ve bu değerimizi öncelikle bizim kendimize vermediğimiz, Yüce bir Yaratıcı tarafından bu değer bize verildiği düşüncesini ortaya koymaktadır. Biz de üzerine basıp geçtiğimiz bir ot olabilecekken, bir karınca olabilecekken, bir taş parçası olabilecekken; her yönüyle mükemmel bir insan olmuşuz. Azalarımız yerli yerince, onların istediği hadsiz rızıklar zamanında gelmekte. Öncelikle bu değerimizin farkında olmalı ve kendimize saygımızı hiç yitirmemeliyiz. Bu saygınlığımızı korumak ve geliştirmek noktasında gayret içinde olmalıyız. Bu saygınlığımızı yere düşürecek düşünce, söz, hal ve hareketlerden uzak olmalıyız.

Diğer varlıklarla aynı Yaratıcı tarafından yaratılmak noktasında bir birlikteliğimiz var. Bununla beraber insan daha mükemmel bir şekilde yaratılmış ve diğer varlık dünyası istifadesine verilmiş. Hemcinslerinin de kendi gibi bir saygınlığı var. İnsanın kendine olan saygısını gözetmesinin yanında diğer insanlara da saygıyı elden bırakmamalı. Çünkü onlar da yaratılmışların en mükemmeli ve kâinat istifadelerine sunulmuş. Bilhassa yaşça ileri olanlar yani büyüklerimiz, bizler için her türlü özveriye katlanan anne-babalarımız ve öğretmenlerimiz bu saygıyı her yönüyle hak ediyorlar. Çünkü bizdeki haklarını ödememiz zor. Onlar belki böyle bir şey beklemiyor ama hiç değilse bizim kendimize saygımızın da bir

Ömür 13 Ocak 2016 A 6 x d

gereği olarak onlara da saygımızı esirgemeyelim. Kültürümüzde bunun örnekleri çoktur. Annesine verdiği sözden dolayı onca yol kat ettiği hâlde Peygamber (S.A.V.) evde olmadığı için görmeden geri dönen Veysel Kârâni, bunun en güzel örneklerinden sadece biridir. Yine "Bana bir harf öğretenin kırk yıl kölesi olurum." sözü Hz. Ali'ye ait olup öğretmenin değerini ve saygınlığını ortaya koyan bir sözdür.

Mükemmel yaratılışla, yaratılıştaki farklılık da kendini göstermekte ve buna da saygılı olmamız gerekmektedir. Bunlardan bazıları diğerlerine göre bir eksiklik gibi görünen engel durumlarıdır. Bizim de öyle olmamız için hiçbir nedenimiz yoktu ve hala da öyle olma ihtimalimiz var. O halde bu durumdaki insanlara da saygıda kusur etmememiz ve hoşgörülü davranıp yardımcı olmamız gerekir. Ayrıca o engel durumunun bizde olmadığına şükrünü eda etmemiz ve bize verilen nimetlerin farkına varmamız da gerekmektedir. Diğer bir farklılık durumu da insanların renklerinde, dillerinde, dinlerinde, düşüncelerinde, yaşam tarzlarında vs. ortaya çıkan farklılıklardır. Bunlardan bir kısmı zaten istesek de değiştiremeyeceğimiz bir konumdadır. Diğer kısmı için de empati yapalım, biz o durumda ve küçümsenen, hor görülen ve zorla değiştirilmeye çalışılan bir konumda olsa idik ne hissederdik? İnsanlar elbette ki inançlarının, düşüncelerinin doğruluğunu iddia ederler ve bu konuda çeşitli tezler ileri sürerler. Fakat bu kavgaya ve zorla kabul ettirmeye değil de doğruyu bulmaya yönelik olmalı. Doğru, hasmının elinde çıksa bile kabul etmeli. Hoşgörü ile yaklaşılmalı birçok yanlış düşünmeden kişilerin vazgeçtiğine hepimiz şahit olmuşuzdur.

Fitrata konulan en önemli duygulardan biri de sevgidir ve insan sevgi ile yaşar. İnsan güzellik, iyilik, mükemmellik gibi hasletlere karşı sevgi besler. Yaratılanı Yaratandan ötürü sever. Sevgisizlik ise insanı maddî ihtiyaçlarının çok ötesinde rahatsız eder ve yaşama zevkini öldürür. Hem sevilme hem sevmek arzusu ile yaratılan insan iki duygunun da tatminini ister. Başta en yakınlarından olmak üzere; anne-babası, kardeşleri, akrabaları, arkadaşları vs. tüm varlık dünyası ile böyle bir duygudaşlık içine girer. Çoğu zaman nimetler elinden gidince kıymetini anlayan insan, yakınlarından birisine sevgisini tam anlamıyla ifade edememekten veya onun sevgisine mukabele edememekten üzülmektedir. Onun için Hz. Peygamber (S.A.V.). "Sevdiğiniz kişiye bunu ifade edin." buyurmuştur. Bu her zaman sözle olmaz, örneğin büyüklerimize saygıda kusur etmememiz, karşımızdakine nezaket kuralları içerisinde davranmamız, bazen bir hediyemiz, tebessümümüz sevgimizin bir göstergesi olur.

Yine önemli bir değerimiz de vefadır. Vefa; bizi seven, sayan, bizim için fedakârlık yapan insanları unutmamak, hatırlamak, kadirşinaslık göstermek gibi anlamlara gelir. Günümüz için "iletişim asrı" dense de çoğu iletişimimiz dar bir dairede sınırlı kalabilmekte ve

Ömer Beşir 7 A. d.

günlük yoğun rutin işlerimizin yoğunluğu vefa duygumuzu törpülemektedir. Dünyanın öbür ucundan haber almaya çalışan insan yanı başındaki arkadaşını, eşini-dostunu, komşusunu unutabilmektedir. Hâlbuki ilgi ve alaka yakından uzağa olmalıdır. Unutmayalım ki, unutanlar da bir gün unutulmaya mahkûm olurlar.

2. AİLE VE TOPLUM²

Bir milletin ve toplumun temel taşı ailedir. Aile ana, baba ve evlenmemiş çocuklardan meydana gelir. Ailenin temeli meşru nikâhla, evlilikle atılır. Sağlıklı nesillerin çoğalması ve neslin devamı da bu şekilde olur.

Her insanın küçük bir dünyası, belki küçük bir cenneti aile yuvasıdır. Sağlam esaslar üzerine kurulan mesut yuvalardan meydana gelecek toplum da huzurlu olur. Dinimiz hem ferdin, hem de cemiyetin huzurunu temin etmek için evlilik müessesesine önem vermiş; onu korumak ve mutluluğu artırmak için bir takım ölçüler getirmiştir.

Karı, koca ve diğer aile fertleri arasındaki münasebet, yakınlık, hürmet, şefkat ve muhabbet yalnız bu kısa dünya hayatı ölçüsüyle değil, ahirette, ebedî hayatta bu münasebetlerin devamı ölçüsüyle olmalıdır. O zaman aralarındaki hürmet, şefkat ve sadakat samimî olur. Daimi bir arkadaşlığın hatırı için birbirlerine her fedakârlığı, karşılıklı hürmet ve merhameti yapabilirler. Bu saadeti Allah'a ve ahirete iman temin eder.

Zaman ve şartlar müsait olunca çocuklarını evlendirmek ana ve babanın çok önemli vazifelerinden biridir. Sağlıklı nesillerin devamı da ancak bu şekilde olur. Aile yuvası bir binaya benzetilecek olursa, o binayı ayakta tutacak dört temel direk vardır: Karşılıklı sevgi, müsamaha, itimat ve fedakârlık.

Malûmdur ki, neslimizin sağlıklı şekilde devam etmesi; devletimizin, milletimizin bekası, kurulacak meşru aile yuvalarıyla mümkündür. Neslin çoğalması herkesçe istenir. Hiçbir millet ve hükümet neslin çoğalmasına karşı çıkamaz. Avrupa ve Amerika devletlerinde nüfusun artması için maddî ve manevî teşvikler ve yardımlar yapılmaktadır.

Ailelerden toplum oluşur ki, bu sıradan bir kalabalık değildir. Bir insan kalabalığını, millet ve toplum yapan temel değerler vardır. Belli bir toplumun fertleri, belli bir inanç etrafında birleşmişlerse; bu inançlar, toplum fertlerinin benzer hareket ve davranışlarına yol açarak, toplumun belli bir bütünlük içerisinde yaşamasına imkân hazırlayacaktır. Değerler de bir taraftan insanları ortak davranışlara ve hareketlere yönettiren; öte yandan da insanların

² Lise ve Orta Okul Öğrencilerine Yönelik

birbirlerini sevmeleri gerektiği konusunda ortaya koyduğu ilke ve kurallarla, etkinliği ölçüsünde, sosyal vicdanın her zaman canlı tutulmasına zemin hazırlar.

Manevi değerler, uyulması gereken prensipleri ortaya koyarak, fert ve toplum hayatında bütünleşme ve sosyal istikrarı sağlar. Dinin de ahlâki ve manevi değerleri canlı tutmada ciddi bir rol ve gücü vardır. Dinler söz konusu olduğunda temel mesaj; barış, birlikte yaşama, insanların vakaları sosyal adalet ve ahlâki toplum çevresinde yoğunlaşır. Manevi değerler, fertlerin aidiyet yönleriyle ilgilenir, insan ve toplum ilişkilerini güçlendirir. Meselâ, sevgi bir değerdir ve insanların birbirleriyle ilişkilerini şekillendirir. Hakkaniyet, toplumdaki adalet ve güven duygusunu pekiştiren bir değerdir. Saygınlık, insanların birbirlerine saygı duymasını sağlar, yol gösterir, pusula görevini üstlenen değerlerdendir.

Günümüzde manevi değerler erozyona uğramakta, aile içi iletişim bozulmakta, toplumda güvensizlik yaygınlaşmakta, insanlar kalabalıklar içinde yalnızlaşmaktadır. Dış görünüşler ve maddiyat, insanlığın ölçülebileceği gerçek değerler olmamasına rağmen, öncelikli hâle gelebilmektedir. Asıl değerleri bulamayanlar, ölçüleri dünyevilik olanlar, insanın bizatihi saygınlığını göz ardı edip fakirliği, güçsüzlüğü, yaşlılığı, engelliliği bir zül sayabilmektedirler. Hâlbuki çoğu kimse bu gibi hususlarda suçlanamayacak kadar masumdur ve unutulmamalıdır ki bu durumlar herkesin her an başına gelebilecek hallerdir.

Her şeyi madde ile değerlendiren bir toplumda insanı insan yapan manevi değerlerin, ahlâki güzelliklerin hayat bulması düşünülemez. Böyle bir ortamda hoşgörü, karşılıklı sevgi, saygı, insani ilişkiler ve kardeşlik duygularının serpilip gelişmesi hayal bile edilemez. Maddiliğin öne çıktığı ortamlarda kalp ve gönül kaybolur. Acıma hissi yok olur, sadizm başlar. Manevi değerlerden mahrum kişilerin münasebetleri, daha çok çıkar sağlamaya dayanan ilişkilerdir.

Zor zamanlarda insanlarımızın birbiriyle olan yardımlaşması, dayanışması, o zorlukları aşmada karşılık beklemeden hasbi yardımı her zaman dikkate değerdir. Sadaka taşı, askıda ekmek, veresiye defterini silmek vs. toplumumuzun insanı rencide etmeden yardım eli uzatmasının özgün örnekleridir. Dinin emrettiği zekât, sadaka, fitre; toplum tabakaları arasındaki yakınlaşmayı sağlayan köprülerdir. Birçok uluslararası yardım kuruluşumuz tüm dünyadaki ihtiyaç sahiplerine el uzatarak bu milletin fedakârlığını bayraklaştırmaktadır. İnsanları yönetmeyi bile "İnsanların hayırlısı, onlara faydalı olandır!" düsturu çerçevesinde ele alan yine bu millettir.

Bu milletin kadim bir özelliği olan misafirperverliğine tüm dünya hayranlıkla bakmaktadır. Batı filmlerinde izlediğimiz; yıllar sonra kendisini ziyarete gelmek isteyen babasına "Babacığım bütçene uygun bir otel ayarlarım." diyecek bir değer dünyasının

İsmail Beşerli 9

başkalarına vereceği ne olabilir? Bu millet ise yanı başındaki komşu ülkelerde ve tüm dünyada savaştan, iç karışıklıklardan kaçan ve milyonlarla ifade edilen insanlara kucak açmış ve onları misafir olarak görmüştür. İşte değer dünyamızdaki zenginlik ve fark budur.

Şiddet ve terörün arkasında birçok sosyal, ekonomik, etnik ve politik etkinin bulunduğu açıktır. Refah dağılımındaki adaletsizlik, işsizlik, eğitimsizlik, politik baskı, demokrasinin ve ifade özgürlüğünün olmaması, ayrımcılık vs. şiddet ve terörün nedenlerindedir. En az bunlar kadar ve belki de en başta manevî ve ahlâki değerlerin kaybı, şiddet ve teröre sebebiyet verir. Çünkü bu millet daha zor günlerden bugüne değerlerine bağlı olduğu için gelebilmiştir. Çanakkale'de, Kurtuluş Savaşında yokluklar içindeyken yekvücut, düşmana karşı koymuş, tutsak alınamayacağını destanını yazmıştır. İnşallah geleceğini de değerlerine bağlı olarak ve daha güçlü bir şekilde inşa edecektir.

Bir topluluğu millet hâline getiren değerleridir. O milleti diğer milletlerden ayıran bu değerler asırlardan beridir gelmiş ve tarihe mal olmuş, genlerine işlemiş özellikleridir. Bunların değiştirilmesi veya inkârı söz konusu bile yapılamaz. Millet karakteristiğini bu değerler belirler. Bunlar adeta gizli birer sözleşme, ortak bir tavır ve duruştur. Ne olursak olalım, nerelere yükselirsek yükselelim bunlarsız bir makinadan farkımız olmaz. "Vali olmuş ama adam olamamış!" özdeyişimiz, değerlerimizle yaşayabileceğimizin bir ifadesidir.

Yüreklerin aynı heyecanla atması, aynı şeylere üzülmek, aynı tepkiyi göstermek hep bu değer dünyamızdaki ortaklığımızdan kaynaklanmaktadır. Her millet bu değerleri gelecek nesillerine aktarmak konusunda kendini sorumlu bilir, böylece adeta kendini gelecek nesillerde yaşatır. Eğitim, aynı zamanda bir kültürlenme faaliyetidir. Bu faaliyet önemli bir surette ve derslerin ötesinde bütün eğitim faaliyetlerini içine alan bir eğitim felsefesi olarak kendini gösterir. Bununla millet kendi bekasını sağlamaya çalışır. Kendinin farkında olur. Durduğu zemine kök salar.

Dil, din, tarih, vatan ve bayrak birliği gibi milleti oluşturan unsurlarla bizi biz yapan değerlerimiz hep omuz omuza, aynı amaca hizmet etmektedir. Ahiliğin yazılı kaynaklarından olan Fütüvvetnameler'de değerlerimiz şu şekilde sıralanmıştır: "Doğruluk, cömertlik, dostluk, sadakat, kanaat, takva, tefekkür, vefa, ilim, amel, sabır, ihlas, sır saklamak, yalan söylememek, zina yapmamak, hırsızlık etmemek, öğretmenlere ve büyüklere saygı göstermek, insaf etmek, ayıbı örtmek, çığ söz söylememek, kötü söze cevap vermemek, herkese iyilik yapmak, misafiri sevmek, din farkı gözetmeden bütün insanları sevmek, herkesi bir görüp herkesi kendinden üstün görmek."

Bugün aynı dili konuştuğumuz halde anlaşamamızın nedeni her zaman aynı duygu ve değerler dünyasında olamayışımızdan kaynaklanmaktadır. Günümüzde savaşlar çoğu kez

Am B AFT 10 K.2

ve yaygın olarak sıcak temaslardan ziyade soğuk savaş tabir edilen kültür ve değerler dünyamızdaki çatışmalarda kendini göstermektedir. Hâkim güçler, bu cephede başarılı olabilmek için medyayı, popüler kültürü ve her bir vesileyi kullanmaktadır. Yani bizi kendine benzettikten sonra maddi anlamda istilanın hiçbir önemi kalmayacaktır. Çünkü kendi gibi düşünen, kendi gibi değerlere sahip bireyleri olan bir toplum, artık teslim alınmış demektir. Ayrıca sıcak temaslarda can, mal kaybı ve karşı tarafından benimsenmeme gibi bir risk de vardır.

Zengin değerlere sahip bir milletin evladı olarak bu hazineye sahip çıkmak ve onu korumak, geliştirmek her yurttaşın görevidir. Bu anlamda değer kaymalarında hatırlatmak, değerlerle yaşamak noktasında birbirine yardımcı olmak ve en önemlisi değerlerle dolu bir hayatı yaşamak gerekir. Şairin "Ol Mahiler ki, derya içredür, deryayı bilmezler." dediği gibi elimizdeki hazinen kıymetini bilmezsek elimizden gittikten sonra hayıflanmanın bir anlamı kalmaz.

Akif'in;

"Bir zamanlar biz de millet, hem nasıl milletmişiz:

Gelmişiz dünyaya milliyet nedir öğretmişiz!"

dizeleri ile ifade ettiği değerlerimizin sadece bizimle yaşaması değil, tüm dünyaya barış, huzur, adalet, sükûn getirmesi için öncelikle yaşantı dünyamızın zenginliği içinde olması gerekir. Yoksa hâkim kültür ve güçlerin boyunduruğu altında yok olmaya mahkûm oluruz.

3. AHLÂK VE DEĞERLER³

Ahlâk, insanlar arasındaki ilişkileri düzenlemek için konmuş kaidelerin bir bütünüdür. Toplumda insanların nasıl hareket etmeleri gerektiğini bildiren kurallardır. Ahlâk olmazsa insanlar arası ilişkilerde sıkıntıya girileceğinden toplum hayatı denen şey de olmaz, yani insanlar bir arada yaşayamazlardı. İnsanlar hangi durumda nasıl davranması gerektiğini bildikleri takdirde, başkalarının da nasıl davranacakları hakkında kuvvetli tahminlerde bulunabilir ve böylece güvenlik duygusu içinde yaşayabilirler. Neyin iyi, neyin kötü olduğu hakkında ortak bir anlayış bulunmasaydı, insanlar arasında düzen ve huzur yerine tam bir kargaşa hüküm sürerdi.

Ahlâki diyeceğimiz aynı kaidelere örf ve adetlerimizde, değerlerimizde, dinde, kanunlarımızda da rastlayabiliriz. Çoğu zaman bir ayrıma gitmede zorlandığımız, hangisinin esas, diğerinin ondan etkilenecek gündeme geldiğini ayırt edemediğimiz zamanlar da

³ Lise ve Orta Okul Öğrencilerine Yönelik

olmaktadır. Ama ahlâkın örf ve adetlere göre daha değişmez ve evrensel olduğu da bir gerçektir. Bilhassa Müslüman toplumlar için örf-adetler, ahlâk ve değerlerin dinden önemli ölçüde etkilendiği de söz konusudur.

Peygambere (S.A.V.) "Sen yüce bir ahlâk üzeresin" diye hitap eden Cenab-ı Hak, ahlâki noktada peygamberin örneğine vurgu yapmakta, dinî noktada olduğu kadar ahlâki noktada da uyulması, örnek alınması gereken bir şahsiyet olarak Müslümanlara O'nu takdim etmektedir. Diğer bir ayette de kendi sevgisini O'na uymaya bağlamaktadır. Onun için kültürümüzde "Peygamber ahlâkı ile ahlâklanmak", ifadesi sıkça kullanılmaktadır. Diğer bir ifade ile iyi bir Müslüman olabilmenin yolu ahlâklı bir fert olmaktan geçmektedir.

Ahlâklı olmak her şeyden önce kişinin kendine olan saygısını gösterir. Ahlâksız davranış içinde olanlar öncelikle kendi şahsiyetlerini küçültüklerini unutmamalıdır. Ayrıca ahlâk, değerler ve örf-adetler, önemli ölçüde yaşantı yolu ile elde edildiği için yaptıklarımızın etrafımızdakilerce örnek alınabileceğini düşünüp hareket etmek, kötü örneklikten kaçınmak gerekir. "Kötü, örnek olmaz." özdeyişimiz aklı başında büyüklerimizce benimsense de, kötülüklerine dayanak arayan nefislere ve safi kalplere doğru örnekler göstermek zorunluluğu vardır.

Dinin davranışlarımızla ilgili mükâfat ve cezayı gündeme getirmesi; ahlâki davranışlarımızı helal, ibadet, amel-i sâlih veya ahlâk dışı davranışlarımızı haram, mekruh gibi kavramlarla kategorize etmesi bu davranışları yapma veya yapmama konusunda insanları teşvik etmektedir. Küçük bir iyiliğin veya kötülüğün bile karşılıksız kalmayacağını bilen insan, iyiliklere yönelmek kötülükten çekinmek noktasında daha duyarlı olmaktadır. Kaldı ki, hiçbir insanlar ahlâkın önemini ve gerekliliğini inkâr edememektedirler. Çünkü insan doğası ve toplum yapısı ahlâkın gerekliliğini göstermektedir.

Her alanı saran değişim, ahlâki alanda da etkisini göstermektedir. Fakat insanlar engel olmadıkları değişimi kontrol altında tutabilirler. Onun için bütün eğitim kurumları bir taraftan geleneksel ahlâk prensiplerinin yeni nesillere aktarılmasına çalışırken, bir yandan da toplumdaki genel değişimlere uygun ahlâki davranış örneklerinin geliştirilmesine çalışmaktadırlar.

Birçok ahlâki erdemlerimiz vardır ve bunların başında da hem maddi hem de manevi yönü ile temizlik gelmektedir. Maddisi sağlığımız ve dolayısı ile hayatımızın devamı için olmazsa olmaz iken; manevisi şahsi ve toplum hayatımızın temelini oluşturmaktadır.

Doğanın güzelliği o kadar dikkat çekicidir ki, insanı adeta kendine âşık ettirmektedir. İnsan kafa dinlemek ve rahatlamak için çoğu kez böyle yerler arar. Peki, hiç düşündük mü insan eliyle temizlik hizmetlerinin ulaşmadığı bu yerlerin temizliği nasıl sağlanmaktadır?

12

Sonbaharda ellerinden süpürge düşmeyen görevlilerin olmadığı ormanlar, nasıl temiz kalabilmektedir? Deniz ve okyanuslar nasıl temizlenmektedir?

Modern toplum çıkarttığı çöple övünürken, kendi çöplüğünde boğulacağı günlerin farkına yeni yeni varmağa başlamıştır. Çöplerin ayrıştırılması, geri dönüşümü, hava ve su kirliliğine ek olarak ses ve ışık kirliliğinden bahseder olmuştur. İnsanlık, övündüğü teknolojinin, sanayinin ve sorumsuzca israf ettiği dünya varlığının kirliliğe neden olduğunu işi ten geçmeden anlama gayreti içine girmiştir. Meğer insanın bulaşık eli karışmadan dünyamız ne kadar da temizmiş.

Temizlik için kullandığımız suyun kirlenmesinin vahim neticelerini düşünelim. Rüzgârlarla havamızın temizlenmediğinde alabileceğimiz önlemleri düşünelim. Çöp dağlarının üzerimize üzerimize geldiğini düşünelim. Bu sorumsuzluklardan dolayı dünya dengelerinin değişeceğini, çeşit çeşit hastalıkların çıkacağını ve hayatımızın bir azaba dönüşeceğini düşünelim ve bugünden kendi çapımızda da olsa önlemimizi alalım.

En basit günlük temizliğe dikkat etmememizin hastalıklara neden olduğu artık asırlardır bilinen bir gerçek. Bununla ilgili el ve ağız temizliği, beden ve giysi temizliği, tuvalet temizliğimiz gibi hususlar bizlere küçüklüğümüzden beri öğretilen ve artık hayatımızın olmazsa olmazları. Her yönüyle temiz gıda tüketmemiz, çevre temizliğimize özen göstermemiz vs. devamlı uyarıldığımız ve acı neticeleri ile yüzleştiğimiz konular.

Rabbimiz de "Allah çok tövbe edenleri ve çokça temiz olanları sever."⁴ ayetiyle temizliğin önemine dikkat çekmektedir. Temizlik daha çok maddi olarak anlaşıldığı için manevi kirlilerden arınmayı ifade eden tövbe özellikle zikredilmiş gibi sanki. "Kabın içinde ne varsa dışına da onun sızacağı" gerçeğinden hareketle insanın ruh dünyasındaki güzellik ve temizliğin dış dünyasında da görüneceği ve görünmesi gerektiği hususu dile getirilmeye çalışılıyor gibi. O hâlde öncelikle temizlenecek olan ruh dünyamız, manevi âlemimiz olmalı ki dışımıza aksetsin.

"Temizlik imandandır." buyuran Peygamberimiz (S.A.V.) de bu kutsi bağlılığa dikkat çekmiştir. Soyut gibi görünen inanç dünyamızın somut görünüşlerinden biri hiç şüphesiz maddi ve manevi her şekliyle temizliktir. Günümüz dünyasındaki temiz giyinimli hırsızlar ve güzel kokan canilerin giysi ve kokuları sadece bizleri aldatmak için birer hiledir. Yoksa içi dışı, dışı içe bir çevrilseler gerçek görünecektir. Zaten yaptıkları ile de ortadadırlar. Bunların temizliği sadece göz boyamadır.

⁴ Bakara Suresi 222. Ayet

İm Be DFT 13 A. A.

Maddî ve manevî her şekliyle temizlik bütün dinlerin ortak emridir. İbadetlerin ön şartıdır. Dinimiz İslam da ibadetler için boy abdesti ve normal abdesti şart koşturmuştur. İslam'ı referans alan medeniyetimiz, temizliğin ölçüsü olan su ve onunla kendini gösteren hamamlar, çeşmeler, sebiller, su bentleri, şadırvanlar vs. ile adeta bir "Su medeniyeti" oluşturmuştur. Bize düşen de her yönüyle bu medeniyete uygun yaşamak, mirası korumaktır. Evrensel anlamda da yaşanılabilir bir dünyaya her yönüyle katkı sağlamaktır.

Bu anlamda düşünce dünyamızı da temizlemenin önemi büyüktür. Çünkü "Güzel gören, güzel düşünür. Güzel düşünen, hayatından lezzet alır." genel bir düsturdur. O kadar ki düşünce dünyamızdaki güzelliklerin hayallerimizi hatta rüyalarımızı bile süslemesi hiç uzak değildir. Çünkü herkes, istediği ve hâline münasip gördüğü meyveyi koparır. Şöyle ki, insan bir bahçeye girse, o bahçede güzel ağaçlar, tatlı meyveler ve güzel çiçekler ile beraber bazı kokuşmuş maddeler, gübreler de bulabilir. Bu insan bahçedeki tatlı meyvelere, güzel ağaçlara ve harika çiçeklere bakmadan pis şeylere nazarını hasretse midelerini bulandıracak istirahat etmeden çıkıp gidecektir.

Dünya böyle bir bahçedir. Dünyanın içinde çok ibretli, çok güzel şeyler bulunmakla birlikte imtihan yeri olması gereğince zahiri çirkin ve pis şeyler de bulunmaktadır. Bir insan yalnızca pis şeylere baksa veya onlarla uğraşsa dünya hayatı elemelerle, kederlerle azaplı bir şekilde geçecektir. Mesela; dünyada Ay'a, Güneş'e, bulutlara, yağmura, güzel çiçeklere, yavruların rızıklandırılmasına, bütün mevcudatın özellikle insanların türlü türlü nimetlere mazhar olmalarına bakmayarak sadece dünyadaki zulümlere, isyanlara, günahlara nazarını hasreden, elbette bahçedeki çirkin şeylere nazarını hasreden adam gibi midelerini bulandırır. İstirahat etmez ve daima azap çeker.

Allah'a iman eden ve Kur'an'ın anlattığı gibi güzel bir şekilde dünyaya bakan insanlar "Her işte bir hayır var." "Her şeyin bir güzelliği var." diye, bildiklerinden şükredip hayatlarından lezzet almaktadırlar. Şer gibi gördüğümüz hadiselerde hayırlar; hayır gibi gördüklerimizde ise serler olabileceğini akıllarından çıkarmazlar.

Başa gelen musibetlerde Allah'ın rahmetinin izlerini gördüklerinden asla ümitsizliğe kapılmazlar. Çünkü bilirler ki, bu dünya daimi bir yurt değildir ve başa gelenler imtihanın bir parçasıdır. Musibet ve sıkıntılara gelecek için ders ve ibret alınacak, bizi geleceğe hazırlayacak, sevap kazandıracak hadiseler olarak bakarlar. Müminin can zayıyatını şehadet, mal zayıyatını ise sadaka olarak bilirler.

Hem imanlı bir nazar, dünyada her şeyin hakiki güzelliklerinin görünmesine vesiledir. İmansız bir nazar ise dünyanın hakiki güzelliğini göremediği gibi gördüklerini de çok çirkin

14

görür. Konveks ve konkav bir aynayla düzgün bir cisme bakıldığı zaman nasıl eğri büğrü gösterirse boş bir nazar da her şeyi çirkin göstermektedir.

4. İNSANIN SORUMLULUĞU⁵

Eğitim ve öğretimde sonuç odaklı bir başarının önemsendiği günümüzde, gerçek başarının ne olduğu ve bunun nasıl mümkün olacağı da herkesçe cevabı aranan bir soru haline geldi. Öylesine ki bu konuda anne ve babalar maddi birçok külfetin altına girerek çocuklarının eğitim ve öğretimde başarılı olabilmesi için özel ders, özel öğretmen, psikologlar, eğitim öğretim materyalleri gibi birçok fırsatı çocuklarına sunmakta ve bu noktada küçük yaştan itibaren durmadan çocuklarına nasihatte bulunmaktadır.

Hayattaki basan sadece eğitim ve öğretimdeki başarıya münhasır değildir. Bu savdan hareketle genç başarının, günümüz gençliği için en önemli şartlarından birisinin gelişmiş bir mesuliyet duygusu olduğunu görmek çok da zor değildir. Çocuklarımızda, gençlerimizde gelişen mesuliyet hissi görev ve ödev bilinci maddi ve manevi muvaffakiyete, başarıya sebep olacaktır. Evet, maddi ve manevi dedim çünkü sadece maddi başarı insanı mesut edecek bir mahiyete sahip değildir. Yalnız akıldan ibaret olmayan insanın kalbi, hisleri, duygulan ve ruhu bu cihetten gelecek muvaffakiyetlere muhtaçtır. Belki de dünyevi muvaffakiyetsizliğimiz veya muvaffak olsak da bize yetmemesi ve bizi başka arayışlara sürüklemesi ikinci yani manevi cihetteki muvaffakiyetsizliğimizdendir.

İnsanın başarılı olması öncelikle kendini tanıması, kendi yeteneklerini keşfetmesi ve bu tanıma ve keşfe uygun hareket etmesi ile mümkündür. İşte saadet budur. Üzerine düşen vazifeleri yerine getiren, ümit ile hayata bakan, çalışkan, zamanını en kıymetli sermaye bilip israf etmeyen, mesaisini güzelce tanzim edip planlı programlı hareket eden, zihni dağıtan lüzumsuz hatta zararlı meşguliyetlerden uzak duran bir fert mutlaka başarılı olacaktır. Peki, bu nasıl mümkün olur?

Kâinatta görüldüğü üzere sürekli bir faaliyet var. Bu faaliyet tesadüfi, gelişigüzel değil bir plan bir maslahat bir programa göre vücuda gelmektedir. Tabiri caiz ise kâinatta büyük büyük çarklar birbirleri ile uyumlu bir şekilde hareket ettirilmekte, böylelikle bir ahenk ve binler hikmetle süslenmiş mükemmel bir düzen ortaya çıkmaktadır. Yeryüzü ve üzerinde yaşayan bizler de bu kâinatın maddeten çok küçük fakat kıymetli misafirleri hükmündeyiz. Böyle bir misafir bu misafirhanede başarılı olmak istiyorsa önce büyük çarkların farkına varmalı ve sonrasında ise ona uygun hareket etme gayret ve çabasını göstermelidir. Aksi

⁵ Lise Öğrencilerine Yönelik

takdirde büyük çarkların altında ezilerek ümitsizlik içerisinde perişan bir hayat yaşayacaktır. Bu maalesef şu an binlerce numunelcri gözlemlenen kaçınılmaz bir sonuçtur.

İnsaniyete lâıyk bir geçim ve şerefle yaşamak isteyen her fert bu uğurda başarıyı arzular ve arzulayacaktır. Fakat bunun sadece maddi yönünün değil manevi yönünün de ihmal edilmeden arzulanması gerekir.

Başarısızlığımıza sebep olacak şeyler zaman ve zemine göre farklılık arz etse de ortak sebepler hep öne çıkmaktadır. Belirttiğimiz gibi mesuliyet ve görev bilincinin oluşmaması ilk sırada yer almaktadır. Zamanın cazip olan lüzumsuz meşguliyetleri, oyunlar, internet vb. zamanımızı tüketip başarı için gerekli olan uğraş ve görevlerimizi geri bırakmaktadır. Yine zihnimizi boş yere meşgul eden şeyler hedefimize odaklanmamıza mani olup, başarılı olmak için gerekli gayretlerin gösterilmesine engel olmaktadır. Bunlar gibi birçok sebep başarısızlığı netice vermektedir. Fakat hiçbirı geçerli bir bahane olamaz. Cenab-ı Hakk'ın, kendisine muhatap olarak yarattığı ve binler istidat ve kabiliyetlerle cihazlandırdığı insan neyi yapamaz? Yapanların varlığı bizim de yapabileceğimiz noktasında bize güç vermeli.

İnsan, her türlü başarı için kulluk şuuru ile vazife bilincini kazanmalı ve dünyaya veya ahirete bakan vazifelerini ciddi bir sorumlulukla yerine getirmeye çalışmalıdır. Yoksa birçok kişiden duyduğumuz üzere, niyet ile yaşayıp ıstırapla yanan fertler hâline döneriz.

Doğumla başlayan, çocukluk, gençlik, olgunluk, ihtiyarlık ve ölümle son bulan hayat sürecimizin belki en önemli en meyvedar ve en kritik dönemi gençlik dönemidir. Bu dönem bedeni canlı, ruhu diri; gönlü paylaşma açık, hayattan beklentisi yüksek olan genç ferdin maddi ve manevi hayatının şekillendiği ciddi bir süreçtir.

Gençlik dönemini, insanın en enerjik olduğu, tabiri caiz ise ele avuca sığmadığı bir dönem olarak da tanımlayabiliriz. İnsan gibi kabiliyetleri sınırlanmamış bir varlığın bu dönemi menfi ve müspet birçok neticelere gebe dir. Bundan dolayı genç ferdin bu dönemi istikametli bir şekilde geçirebilmesi ancak alacağı tesirli dersler neticesi mümkündür. Bu dersler endişe ve ümitle yoğrulmuş bu dönemde gencin hem aklına hem de duygularına hitap etmelidir. Böylelikle genç, maddi ve manevi muvaffakiyetlere ulaşarak, kendisi ve toplumla barışık bir vaziyet alır.

"Gençlik damarı, akıldan ziyade hissiyatı dinler. His ve heves ise kördür, akıbeti göremez."

Evet, bu hakikat belki de gençlik döneminin zorluğunu, bu dönemde yapılan yanlışların nedenini ve bu dönemin en büyük tehlikesini bize özetler. Bu mahiyette bir dönemi yaşamakta olan genç, tecrübesizliği ve aklı dinlemeyen his ve duygularının verdiği yanlış kararlar neticesinde sürekli hayal kırıklıklarına uğramakta ve bu hayal kırıklıkları genci

İmza Be... 16

ümitsizliğe sevk etmektedir. Olabildiğince hareketli ve değişken bu süreçte genç sürekli ikaz ve rehberlikle aklın muhakemesini önc çıkarıp his ve hevesin esaretinden kurtulabilir.

İstikamete ve doğru yola sadece bu şekilde ulaşabilir. Aksi takdirde kendisi mutsuz olduğu gibi çevresine de zarar verecek ve hayatının en güzel dönemini çirkin bir şekle çevirecektir. İnsanın sınırlandırılmamış yetenekleri, muhakemesiz his ve duyguların verdiği kararlarla çok vahim neticelere sebep olacaktır.

Hayat sürecinin en heyecanlı döneminde, akıl muhakemesinin devre dışı kaldığı, his ve hevesin baskısında tutsak, bir medet yok mu diye bekleyen genç fertlere şu maddeler bir ders ve ikaz olabilir: Gençliğin bir gün biteceği.

Özellikle gençlerimizi çokça meşgul eden, derslerinden alıkoyup ailesi ile sıkıntıya sokan konulardan birisi de kitle iletişim araçlarıdır. Kitle İletişim araçlarının baş döndürücü bir hızla geliştiği günümüzde buna doğru orantılı olarak artması beklenen sosyal ilişkiler maalesef teknolojiye yenik düşmüştür. İnsanlar yığınlar içerisinde yalnızlığı yaşamaktadır. Önemli bir kısmı da kötüye kullanılan bu gibi ağların zararlarından korunmak için insanlar, bu gibi kitle iletişim araçlarını kullanmakta fakat olayı sosyalleşme boyutunda ele alamamaktadır. Bundan zarar görenlere ve adli vakalara konu olan birçok olaya şahit olmaktayız. Bu konudaki üreteceğimiz yasalar ve değer yargıları teknolojinin epeyce arkasından geldiği için zarar gören insanımız her geçen gün çoğalmaktadır. Yönetemediğimiz şeyin esiri olmaktan ve zarar görmekten kurtulamamaktayız. Sayılamayacak yararlarına rağmen kitle iletişim araçları aynı zamanda dikkatli olmamız gereken bir alan olma özelliğini korumaktadır.

Yüz yüze iletişimde dikkat edilen birçok konu ve değer yargısına maalesef sanal denilen dünyada dikkat edilmemekte sanki herkesin istediğini yapabileceği bir özgürlük alanı gibi telakki edilmektedir. Kuralsız gibi görülen ve değer tanımayan böyle bir dünyadan çoğu insanın zarar göreceği muhakkaktır ve görmektedir de. Uzun süre birbirini görmeyen insanların, bir araya geldiğinde bir televizyon ekranına kilitlenmeleri veya herkesin elindeki cep telefonundan bir şeyler karıştırması normal olarak görülecek bir hadise midir? Veya bilgisayar karşısında oyun oynamaktan veya sosyal paylaşım sitelerinde çokça gczmekten omuriliği bile zarar gören, klavye kullanmaktan parmak uçları uyuşan gençlerimizin durumu normal görülebilir mi? Kısaca hadise artık neredeyse kötü alışkanlıklar içine katılacak duruma gelmiştir ve acilen önlem alınması gereken bir konumdadır. Her şeyden önce kişi kendine "Ben ne yapıyorum?" diye sormalıdır. Bu gibi kitle iletişim araçlarının kendini esir almasına fırsat vermemelidir.

İlişkilerimizde dikkat etmemiz gereken diğer bir husus da empati kurmamızdır. Geleneğimizde "Kendine yapılmasını hoş görmediğin davranışın başkalarına da yapılmaması" şeklinde ifadesini bulan empati, kendini başkasının yerine koyarak düşünme, "Ben olsaydım neler düşünür, neler yapardım?" diyerek karşının düşünce ve yaptıklarını anlamaya çalışma, duygudaşlık gibi anlamlara gelir. Önemli birçok sorunu çözmede bize yardımcı olacağı muhakkaktır. Başkalarının düşünce ve yaptıklarında haksız olduğunu düşündüğümüz bir çok konuda empati yaptığımızda, yani kendimizi onun yerine koyduğumuzda aynı şeyleri düşünme ve yapmamızın çok normal geldiğini görmekteyiz. Çünkü kültürel kodlarımız aynı şekilde işlemekte, aynı şeyler düşünülüp aynı şeyler yapılmaktadır. Hal böyle olunca, o anlık hoşumuza gitmeyen ve bize karşı yapılmış gibi gördüğümüz çoğu hadisenin aslında normal, bizim de devamlı yaptığımız bir şey olduğunu anlar ve karşı ile olan diyalogumuzu bozmayız.

5. SABIR⁶

Bir imtihan meydanı olan bu hayata kendisine verilen istidat tohumlarını açarak özgür bir şekilde özünü gürleştirmesi için gönderilen insana bırakılan bir duygu da sabırdır. Çabuk ve acele tempoda yaşadığımız günlük koşuşturmacada sabırlı, temkinli, dayanıklı olmaya ne kadar ihtiyacımızın olduğu açıktır.

Sabır bir manada merdivenin basamaklarını atlamadan çıkmak demektir. Hayatta daima yükselmek istidadında olan insanın da dikkate, acele etmemeye itina göstermesi gerekmektedir.

Dayanma gücü manasına da gelen sabır hayatın her sahasında kendisine lüzumu hissettirir. İnsan kendisine verilen duyguları israf etmezse iki hayata da kâfi gelecek bir güç elde eder. Sabrın kullanılması şu üç ana maddede toplanır.

Allah'a itaat üzerine sabretmek ilk maddedir. Meselâ; her gün beş vakit namazla mükellef kılınan insanın namaza devamı ancak sabır ve dayanma ile mümkündür. Yine senede bir ay farz kılınan oruçta açlığa dayanmak ancak sabır ve tahammülle mümkündür.

İlâhî yasaklara karşı sabırlı olmak da ikinci maddedir. Gıybet edilen ve nefsimizin de gıybet etmeye zorlandığı bir ortamda günahattan bizleri koruyacak ancak sabır kuvvetidir. Yine gayr-ı meşru isteklerin kol gezdiği şehvetin insanları esir ettiği ortamlarda özellikle gençlerin iffetini koruyacak yine sabır kuvvetidir.

Sabrın üçüncü sarf mahalli de hayattaki musibet, hastalık ve belâlara karşı sabırlı ve dayanıklı olmaktır. Peygamberimiz de bu konuyla ilgili olarak "Asıl sabır musibetin ilk darbesinde gösterilendir." diye buyurmuştur. Çünkü insanın nefsi hoşlanmadığı bir hâdiseyle

⁶ Lise Öğrencilerine Yönelik

karşılaştığında göstereceği tepki ona yakışmayan bir tepki olabilir. Meselâ; insanın çok sevdiği bir yakınının vefatında üzülse de sabır ve metanet göstermesi ve şahsiyetini lekedar edecek tavır sergilememesi gerekmektedir. Hazret-i Peygamberin yedi çocuğunun altısının vefatı kendisi hayattayken olması ve Hazret-i Peygamberin gösterdiği sabır ve tahammül bizim için bir örnektir. Yine hastalık ve belâlara karşı gösterilecek sabır ve direnç hayat imtihanında son derece önemlidir. Bu hususta da yaralarından kurtlar çıktığı hâlde şikâyet ve isyanda bulunmayıp sabır kahramanı olan Hazret-i Eyyûb, bizim için son derece önemli bir örnektir.

Eğer insan kendisine verilen sabır kuvvetini gereksiz yerlere dağıtmazsa her zorluğu aşarak tahammüllü, başarılı, dengeli, dayanıklı, anlayışlı ve hoşgörülü olacaktır.

İnsanın sabrının en çok sınındığı durumlardan biri de hiç şüphesiz **hastalık** ve **musibetlerdir**. Sağlık, afiyet, rahatlık, mutluluk, nimet, lezzet her insanın hayatında arzu ettiği; hastalık, musibet, dert, elem, keder ise hayatında olmasını istemediği durumlardandır. Oysa hayatımızın kıymeti bu kavramların bir arada olmasıyla ortaya çıkar. Çünkü her şey zıddıyla bilinir. Karanlık olmazsa ışık bilinmez, soğuk olmazsa sıcak anlaşılmaz, açlık olmazsa yemek lezzet vermez, hastalık olmazsa sağlık nimeti anlaşılmaz. Hastalık veya çeşitli sıkıntılar hayatımızın lezzetini kaçırmıyor, sağlıktaki lezzeti tattırıyor ve artırıyor. Çünkü bir şey devam etse etkisini yitirir. Sürekli aynı olan monoton bir hayat elbette insanı sıkır. Hayattaki iniş ve çıkışlar hayatımıza kuvvet verir, hayatımızı mükemmelleştirir. Hayat gerçeğini görmemizi ve anlamamızı sağlar. Hiçbir sıkıntı çekmemiş veya hiçbir hastalık görmemiş bir insan olgun bir insan olamaz.

Niyazi-i Mısri'nin;

"Lütf-u kahr-u şey-i vahid bilmeyen çekti azap,

Ol azaptan kurtulup sultan olan anlar bizi." dediği gibi O'ndan gelen her şeyi hoş görmek ve güzel karşılamak gerektir. Madem hastalık da musibet de O'ndan geliyor, bizim için hepsi güzeldir. Ya bizzat güzeldir; ya da neticesi itibariyle güzeldir.

Hastalık ve musibetlerin hayatımıza kazandırdıklarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Bize acizliğimizi ve fakirliğimizi gösterir. Rahman olan yaratıcımıza daha samimi bir şekilde sığınmamızı sağlar.
- İnsanın bu dünyaya keyf sürmek, lezzet almak için gelmediğini ona verilen sermaye ile büyük bir ticaret yapması gerektiğini düşündürür. Ölümü, kabri ve ahireti bilip ona göre hazırlanması gerektiğini hatırlatır.
- Her şeyin ve vücudumuzun sahibi olan Allah'ın, üzerimizde görünen güzel isimlerinin

nakişlarını, cilvelerini görüp O'nu daha iyi tanımamıza yardımcı olur.

- Dünyanın fani ve geçici olduğunu hatırlatıp bu hastalık ve musibetlerin de bir gün geçeceğini bildirip insanın gururu bırakmasını, sahibini tanımmasını, görevini bilmesini ve dünyaya ne için geldiğini aklından hiç çıkarmaması gerektiğini düşündürür,

Olgunlaşmış bir ağacı silkelemekle nasıl meyveleri düşerse insanın da hastalık, musibet ve sıkıntılarla günahları dökülür. Bizim için en büyük hastalık ve musibet Allah'ı tanımamak, günahları düşünmemek, ahireti bilmemektir. İnsan yaratılışı gereği Allah'tan her zaman sağlık ve afiyet istemesi gerekir. Hastalık ve musibet istenilmez belki verilir. Başımıza geldiği vakit de bu hikmetlerle bakmamız lazımdır.

6. ADALET⁷

Hakkın gözetilmesi ve yerine getirilmesi anlamına gelen adaletle hak sahibine hakkının verilmesi, haksızın ise cezalandırılması beklenmektedir. Adalet; haklılık ve hakka uygunluk, herkesin hakkını tanıma konusunda değişmez ve kesin istek, karşıt çıkarlar arasında hakka (hukuka) uygun bir denklik, bir anlamda eşitlik düşüncesidir. Haklı ile haksızın ayırt edilmesi adaletle sağlanır. Bu anlamda herhangi bir durumun adil (adaletli) olup olmadığından söz edilebilir. Adalet kavramı temelde hukuk kurallarına uygunluğu içerir. Öte yandan, adalet insanların toplum içindeki davranışlarıyla ilgili olduğundan ahlâk ve din kurallarıyla da ilişkilidir.

Her şeyden önce bizim adil olmamızı isteyen Rabbimiz, her şeyi adaletle yaratmış, sonra bizden adil olmamızı istemektedir. Ayrıca adaletli davranmayanların yaptıklarının yanına kar kalmayacağını da bildirmektedir. Şu geçici dünya yurdunda hak yiyen zalimlerin burada bir karşılığı verilmese de bunun sonsuza dek böyle kalmayacağını muhakkak cezalandırılacağını ifade etmektedir. Bu anlamda ilahi adaleti ahiretsiz düşünmemiz mümkün değildir.

Burada bize verilenler noktasında eksik-fazla, az-çok diyeceğimiz bir nokta olmaması gerekir. Çünkü burası tek ve daimi bir mekân değil, bilakis ebedi yaşam için sınırdığımız, buraya göre değerlendirilip ebediyeti yaşayacağımız bir mekândır. Hal böyle olunca olaya böyle bakanlar bu hayat için misafirhane, gelip-geçici bir han ifadelerini kullanmışlar hayatlarını da ona göre şekillendirmişlerdir.

Bizim dünya görüşümüzde adaletli davranmak, haksızlık yapmamak başkalarından önce kendimize karşı bir görevdir. Çünkü vücudumuz da bir emanettir, onun da korunması,

⁷ Lise ve Orta Okul Öğrencilerine Yönelik

 20

ona karşı adaletin gözetilmesi gerekir. Kişinin kendine, en yakınlarından başlayarak tüm topluma ve insanlık âlemine karşı yerine getirmesi gereken görevlerin ihlali de adalet kavramı ile bağdaşmaz. Kul hakkı, insanların en fazla sakınması gereken Allah'ın da affetmeyeceği bir günahdır.

Adalet kavramının sadece mahkemeye intikal eden bir suç ve cezası bağlamında değerlendirilemeyecek kadar geniş bir anlamı vardır. Etrafımızla olan ilişkilerimizde nefsimizin karıştığı, aklımızla değil his ve duygularımızın tahriki ile hareket ettiğimiz hadiseleri akliselimle tarttığımızda haksızlığımızı anlarız ama iş işten geçmiştir. Akşam başımızı yastığa koyduğumuzda, nefis muhasebesi yaptığımızda, empati yapabildiğimizde vicdanımızın rahatlığı bizim adalet ölçülerine ne kadar uyduğumuzun ölçüsü olmalıdır.

Adaletli davranmanın en görünür taraflarından birisi dürüstlüktür. İnsan ilişkilerinde kendini gösterir ve düşüncede başlayıp, sözde ve eylemde gözükmesi beklenir. Etrafımızda örnek olarak gösterilen insanların en bariz özelliğidir. Kültürümüzde "İnsanın özü ile sözünün bir olması", dahası eylem birliği, ahlâklı ve adil diyebileceğimiz bir şahsiyetin olmazsa olmaz vasfıdır. Peygamber ahlâkı olarak da görülecek bu özellik Peygamber (S.A.V.)'in peygamberlik öncesi hayatında da dikkat çeken bir özelliği idi. Düşmanları dahi O'na "Muhammedü'l-Emin" (Güvenilir, dürüst Muhammed) demişlerdir. Evet, fazilet odur ki, düşmanlar dahi tasdik etsin.

Küçük gördüğümüz haksızlıklarımızın ne büyük neticeler vereceğini kestirmemiz her zaman için mümkün olmamaktadır. "Ne olacak, bunda fazla bir şey yok?" deyip geçtiğimiz hadiseler inşallah hukuki neticeleri doğuracak kadar bir sonuç vermez. Bu o kadar hassas bir konudur ki sevgi de bile itidalli, adaletli olmamızı gerektirir. Anne-babanın çocuklardan birine fazla sevgi göstermesi neticesi kıskanan kardeşlerin o çocuğa zarar vermesi hadisesine sıkça rastlarız.

Başkalarına adil davranırken kendi haklarımızı da bilmek onların da çiğnenmesine müsaade etmemek kendimize karşı bir vazifemizdir. Çünkü zamanında müdahale edilmeyen bu gibi durumlar çiğnene çiğnene artık yol olduktan sonra itirazımız çok fayda vermemektedir. Onun için zamanında ve dozunda yapılacak müdahaleler daha büyük kötü sonuçları önlemesi açısından da önemlidir. Çünkü biriken sıkıntıların çözümü için verilen tepki çoğu zaman son andakine fakat ona göre ölçüsüz bir şekilde verilmektedir. Onun için şahsımıza karşı yapılan hak ihlallerinde; zamanında, yerinde ve ölçülü verdiğimiz tepkiler adaleti sağlamak açısından daha sağlıklıdır.

Son olarak adalet konusunda unutulmaması gereken husus; herkesin başına bir polis, onların başına da diğer bir polis dikemeyeceğimize göre bütün kalplere "kalplerimizden

geçeni bile bilen bir Allah inancı ve zerre kadar yaptığımız iyilik ve kötülüğün karşılığının görüleceği bir ahiret inancı" koymamızın önemidir.

7. HAYAT VE ANLAMI⁸

Hayat içinde yaşadığımız âlemde en sırlı, en çok istenilen, en önemli bir sonuç olarak karşımızda bulunan bir gerçektir. Nasıl ki, bir ağaç her şeyiyle meyve neticesi için çalışıyorsa, bu âlem de her şeyiyle yer gök ve içindekilerle hayat için işlemektedir. Bir ağacı yaratıp meyvelerine özellikle gayeler koyan yaratıcı elbette bu âlem içinde en önemli netice olarak var ettiği hayata da çok önemli gayeler koymuştur.

Hayata ait bu önemli gayeleri keşfetme veya hayatın amacını bulma, insanlık tarihinde hikmet ve ilim erbabının en meraklı bir yolculuğu olmuştur. Bu hikmet yolculuğunda insanlıkta temelde iki anlayış egemen olmuştur. Birincisi, insanı yaratıp ve hayatı veren Allah'ın vahyi rehberliğinde hayatı anlamaya çalışmak. İkincisi ise, insanın kendisini yaratana karşı müstağni görüp sadece kendi anlayışına itimat etmesidir.

Bu kadar birbiri içerisinde hakikatler yumağı olan bu âlem ve en önemli neticesi olan hayat elbette ilim ve hikmetle yaratıcı, merhamet ve keremle donatıcı olan Allah'ın, insana lütuf ve hikmetle gönderdiği vahiyden (bildirdiklerinden) bağımsız olamaz. Hem yine bu kadar kıymetli hayat; geçici, sıkıntılı, insanın yaratılışına yerleştirilmiş ebedi duyguları tatmin edemeyen bu dünya hayatına mahsus olamaz. Öyleyse hayatın anlamı ve gayesi Allah'a bağlılık ve teslimiyetinde gizlidir. Bu sebeple ilahi bütün kitaplarda en temel iki öğreti Allah'a iman ve ahiret hayatına imandır.

Günümüz dünyasında hayatı bu yüce gayelere göre anlayamayan ve anlamlandıramayan değerlendirmeler ve yorumlar maalesef insanlığın değer kaybına sebebiyet vermesinin yanında hedeflenen huzur ve mutluluğunu da alıp götürmektedir. Acaba bir sultanın hediye ettiği bir elmanın değeri sadece o elmanın lezzetinde midir, yoksa o elmanın lezzetinden kaç kat fazla olan sultanın hediye iltifatında mıdır? İşte günümüzün maddeperest dünyası varlıklardaki özellik ve güzelliğe sadece geçici zevk, haz ve lezzetine göre yönelmekte ve öylece ilgilenmektedir. Hâlbuki bu dünya misafirhanesindeki lezzetleri ve zevkleri ebedi hayattaki edeceği ihsanlarına numune ve örnekler olarak veren Allah'ın lütfunu, keremini, hissedip fark etmek ne kadar güzel ve anlamlıdır.

Elbette bu fark ediş bu güzelliklerin sahibinin isteklerine ve hayata yön verişine ilgisiz kalamayacak ve insana verilen en önemli duygular olan akıl ve kalbini bu konuları anlamaya ve sevmeye daha çok bir gayret sarf ettirecektir. Bu şekilde imanı hayata hayat yapan bir insanın istikâmet çizgisi de hayat sahibinin emir ve yasaklarını dikkate almak olacaktır.

⁸ Lise Öğrencilerine Yönelik

Çünkü böyle bir anlayışta ve imanda olan bir insanın başka anlayış ve değerlere iltifat etmesi beklenemez.

Hayatı ve anlamını hayatı veren sahibinden daha iyi bilme tavır ve iddiaları bir kibir ve küstahlıktır. Acaba bir makine hakkında en doğru açıklama o makineyi kuran ve işleten kişiye ait değil midir? Bu âlem ve hayat hakkında da en doğru açıklamalar yaratıcıya ait olacaktır. Yaratan yaratıcı, yarattığını bilmez mi?

İşte bu, hayatın anlamını hikmetle keşfetme Kur'an'da, "Hikmeti dilediğine verir. Kime hikmet verilmişse ona çok hayır verilmiş demektir." ifadesi ile anlamını bulur. Hikmet manası da insanın yaşama sevincinin anlamını ve kaynağını, kendini ve âlemi keşfetme gayretinin önemli bir başlangıcını oluşturur.

İnsan maddi yaşamını sürdürmek için gıdaya muhtaç olduğu gibi manevi yaşamını sürdürmekte de bir enerjiye muhtaçtır. Bu gücün kaynağı şevktir, yaşama sevincidir, hayata olumlu bakmaktır. Kökü kesilen bir ağaç nasıl ki bir müddet sonra kurumaya mahkûmdur. Yaşama sevinci ve şevkini kaybeden insan bir müddet sonra kuru bir ağaçtan farksız hâle gelir. Öyle ise, Allah'ın verdiği hayat nimetini amacına uygun kullanabilmek için bu enerjiyi kaybetmemek gerekir.

Etrafımıza dikkatle bakarsak kâinatta bize yaşama sevinci verecek birçok olay görürüz. Kış mevsiminde ölmüş, beyaz kefenini giymiş yeryüzü bahar mevsiminde büyük bir şevk ve heyecanla yeniden uyanır. Gece karanlığında uyumuş varlıklar sabahın güneşiyle yeniden ve şevkle uyanır. Toprak altına atılan ve çürüyen tohumlar büyük bir şevk ve yaşama sevinciyle tekrar topraktan başlarını çıkarırlar. Adeta her son, daha mükemmel bir başlangıcın habercisi olur.

Gerekli tedbirleri aldıktan sonra neticeyi Allah'tan bilmek ve O'ndan beklemek olan tevekkül de bizim yaşam sevincimizin önemli kaynaklarından biridir. Bu, bütün olayları yalnızca bizim kontrol edemeyeceğimizin, bize düşenin yapacaklarımızı düzgün yapabilmek olduğunu, neticeden ziyade süreçten sorumlu olduğumuzun bir ifadesidir. Takdirin tedbiri bozabileceğinin, imtihan dünyasında olmamız gerçeğinin bilinmesidir. Adeta gemiye bindi isek yükümüzü omuzda taşımak yerine, gemiye bırakıp üstünde oturmak gibidir.

Günümüz insanı büyük bir yalnızlık çekmektedir. Bu yalnızlık ve neticesi olarak gelen karamsarlık ve bunalımlar bireysel ve toplumsal olarak büyük sıkıntılara sebep olmaktadır. Toplumda hızla yayılan alkol ve madde bağımlılığı ve bunların da neticesi olan sarhoşluk ile geçici çözümler aranmaktadır. Hâlbuki bunlar çözüm olmaktan daha ziyade, daha büyük felaketlere başlangıç teşkil etmektedir. Bu zararlardan kurtulmanın yegâne çaresi de insanın yaşama sevincini kaybetmemesidir.

23

İslam dini bize her şeyin iyi tarafına bakmayı, "bardağın dolu kısmını" görmeyi tavsiye etmiştir. "Sözleri dinleyip, en güzeline tabi olup, fenasına bakmayanlar, Allah'ın gösterdiği doğru yolu bulmuş akıl sahibi kimselerdir." ayeti bunun en güzel delilidir. Bir bahçeye dinlenmek üzere giren kişi, bahçedeki güzelliklere bakmak yerine yere düşen çürük meyvelere, gübrelere bakarsa midesi bulanır, dinlenmeden çıkıp gider. Dünya hayatı da bunun gibidir; iyi kötü, güzel-çirkin birlikte bulunmaktadır. Bize düşen iyi şeylerden yararlanıp kötü şeylerden uzak olmaya çalışmaktır.

Atalarımız "Duvarı nem, insanı gam çürütür" demişlerdir. Bu gün modern tıbbın da tespitlerine göre birçok hastalığın temelinde karamsarlık, stres ve sıkıntı yatmaktadır. Bunun çaresi de yaşama sevincimizi kaybetmemek, kaybettirecek olaylardan ve kişilerden uzak durmakla mümkündür. Sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler, hobiler bizi yalnızlıktan kurtarıp hayata bağlayacak ve yaşama sevincimizi artıracak şeylerdir. Bu da bizim hem mutluluğumuzu artıracak hem de yaşam kalitemizi yükseltecektir.

Dünyayı nasıl yaşarsak yaşayalım sonunu da düşünmek, ölümü de hatırlamak gerekir. Ölüm, hayat kadar somut, gerçek ve inkâr edilemez bir hakikattir. Her nefis (canlı) ölümü tadacaktır. Gelen gider, giden gelmez. Öyle ise bu hakikate karşı göz yummak yerine onu anlamaya çalışmak gerekir. Çünkü göz yummakla gece olmaz.

Ölümden bahsetmekteki gaye de ondan sonraki hayata hazırlanmak, vaktini zararlı ve boş geçirmemekle ilgilidir. Çünkü ölüm, dünya hayatının muhasebesinin yapılacağı, yapılanların karşılığının görüleceği, mükâfat ve cezanın alınacağı hayatın başlangıcıdır.

8.KÜLTÜR VE SANAT⁹

Dil:

Çocuklarda dil gelişimi nasıl gerçekleşmektedir? Bu gelişim nasıl açıklanabilir? Dil, öğrenme sürecinin bir ürünü müdür? Yoksa insan organizması dili kullanmak üzere daha önceden mi programlanmıştır? Dil veya dil gelişimi çeşitli bilişsel süreçler sonunda mı gerçekleşmektedir? Ya da dil gelişimi bütün bu değişkenlerin ortak bir ürünü müdür? Bu konuda tek değişkene dayalı, doyurucu bir açıklama yapma imkânı yoktur. Çocuklar dil edinimine biyolojik olarak yatkındırlar ve dili kullanmayı sağlayacak, genetik olarak önceden belirlenmiş bir yapıya sahiptirler. Ancak, insanoğlunun dil gelişimi için biyolojik bir eğilim sahibi olması, dil ediniminde çevresel faktörlerin önemli rol oynamadığı anlamına gelmez. Nihayetinde, dil sosyal bir ortamda edinilebilir. Çocuğun dil gelişiminde, insan beyninin biyolojik yapısı, hem düşünme sisteminin gelişimi hem de çevre ve çocuğun içinde bulunduğu

⁹ Lise ve Orta Okul Öğrencilerine Yönelik

kültür etkilidir¹⁰ “Ana dili başlangıçta anneden ve yakın aile çevresinden, daha sonra da ilişkili bulunulan çevrelerden öğrenilen, insanın bilinçaltına inen ve bireylerin toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dildir”¹¹ Bebeklerin ilk seslendirmeleri, hatta bağırmaları bile bakıcıları tarafından değerlendirilir ve buna göre nasıl tepkide bulunulacağı belirlenir.¹² Çocuğun dil ile ilgili herhangi bir probleminin çözümünde dil edinimi için hazırlanan öğretim materyallerinin etkili ve verimli olabilmesi, dil eğitimi üzerine yapılan bilimsel çalışmaların sürekli takibi ile mümkündür. Dil öğretim stratejileri, günümüzde ulaşılan bilimsel bulgular sürekli olarak çeşitlendiğinden, öğretim materyallerinin de ona göre yenilenmesi ve değiştirilmesi gerekmektedir.¹³ Bu çalışmada, önce “çocuk edebiyatı” kavramı tartışılmış; daha sonra ilk çocukluk çağından itibaren dil edinimi ve değer öğretiminde masalın yeri ve önemine değinilmiştir.

Tarih:

Tarih bilinci en yaygın kabul gören bir tanımla, geçmişin yorumları, bugünün algılanması ve geleceğe ilişkin beklentiler arasında bağlantı kurabilmek demektir. Ancak bu anlamda tarih bilinci gelişmiş olan birey, kendisini zamanın akışı içinde değerlendirebilir ve kaba çizgileriyle ortak bir kültür mirası ve gelecek kurgusuna sahip olmanın sağladığı davranış belirirliği, benzerliği ve sorumluluğuyla toplum yaşamında aktif, yaratıcı bir biçimde yer alabilir.¹⁴ Bahsedilen tarih bilinci ise ancak eğitimle oluşturulabilir. Zira, önemli inançlarımızın ve yargılarımızın çoğu, kişisel deneyimlerimizden çok başkalarına ait fikirleri özümseyerek şekillenmektedir.¹⁵ Ayrıca tutumlar, inançlar ve değerler analiz edildiği zaman, bunların bilgilere ve bilişsel öğelere dayandığı da görülmektedir.¹⁶ Toplumun kendi hakkındaki imajını, başka toplumlara ilişkin düşüncelerini ve algılamalarını diğer bilimsel disiplinlerden daha çok tarih biçimlendirir. Bu biçimlendirme, ilkokuldan başlayarak örgün eğitim dizgesi içinde gerçekleşir.¹⁷ Tarihi çevre eğitiminin hem bilişsel hem de duyuşsal alanda hedefleri olması gerektiğinden ve tarihi çevre eğitimi, bireyleri bilgilendirmekle beraber onlarda tarihi çevre ile ilgili değer ve tutumları da oluşturma amacını taşımaktadır. Tarihi çevre eğitimiyle, bireylerin ve dolayısıyla da toplumun tarihi çevre ile ilgili konularda duyarlılık kazanması, belli tutum ve değerlerinin gelişmesi, bunu davranışlarına yansıtması, tarih ve kültür mirasını koruma bilincine sahip olması amaçlanmalıdır.

¹⁰ Ülgen ve Fidan, 1997.

¹¹ Aksan, 2000:81.

¹² Zanden, 1997.

¹³ Karatay, 2004; Başaran, 2003.

¹⁴ Toplumsal Tarih Dergisi, 2002:55

¹⁵ Bilgin, 1998:116

¹⁶ Paykoç, 1998:342

¹⁷ Tarih Öğretiminin Yeniden Yapılandırılması, 2000:1

[Handwritten signatures and initials in blue ink]

Edebiyat:

Dünyada yaşanan siyasi, ekonomik ve teknolojik gelişmeler, insanın hayat şartlarını derinden etkilemektedir. Değişen veya gelişen hayat şartları, insanın inandığı, yaşatmaya çalıştığı insani ve ahlaki değerlerde kaymalara, yozlaşmalara neden olmaktadır. Bunun sonucu olarak özellikle son yıllarda gençler arasında şiddet eğilimi, ebeveynlere ve öğretmenlere karşı asi olma, sorumsuzluk, sahtekârlık, toplumsal kuralları ihlal etme, madde bağımlılığı, intihar gibi kendine ve başkalarına zarar verici davranışlarda artışlar gözlenmektedir. Bireylerin sergilediği olumsuz davranışları engellemek; onların kendilerine ve yaşadıkları topluma yararlı olmalarını sağlamak için insani ve ahlaki değerleri benimsemeleri gerekir. Sağlam karakterli, erdemli bireyler yetiştirmede aileler kadar artık okullar da sorumludur. İnsanın davranışlarına yön veren insani ve ahlaki değerlerin çocuklara kazandırılması için uygulanan çeşitli yöntemler vardır. Okullarda yapılan karakter eğitiminde edebi eserlerden yararlanmak, etkili bir yöntem olarak kabul edilir. Okuma çalışmalarında olumlu karakter özelliklerinin edebî eserler aracılığıyla irdelenmesi, öğrencilerin hem ahlaki hayal güçlerini harekete geçirir hem de olumlu davranış ve tutumları değer olarak algılamalarını ve benimsemelerini sağlar. Bu çalışmada edebî eslere dayalı yapılan karakter eğitiminde kullanılan ahlaki muhakeme yöntemi ve örnek uygulanmasına yer verilmiştir.

Müzik:

Yetenek seviyesi ne olursa olsun, her çocuğun yaşamında müziğe yer vardır. Müzik eğitimi, müzik derslerinin tüm yönleri ile ele alınıp çocuğun bilişsel, duyuşsal ve devinişsel davranışlarının bir bütün olarak gelişmesini amaçlamaktadır. Bu eğitim, çocuğun tüm gelişim alanlarına etki etmektedir. Bu etkiler dikkate alındığında değerler eğitiminin müzik eğitim yoluyla kazandırılması, bu kazanımların kalıcılığını artıracaktır. Müzik eğitimi, amacına uygun olarak işlendiğinde özellikle ilköğretim öğrencilerine verilen mesajlar ve kazandırılması gereken değerler açısından da etkili olacaktır.

Çocuklara anadilimizi doğru kullanmayı, milli değerlerimizi ve vatan sevgisini şarkılar yoluyla öğretme açısından da müzik dersleri önem taşımaktadır. Şiddet eğilimlerinin azalması hatta yok olması, zarar verici davranışlardan uzaklaşma, saygı, sevgi, hoşgörü gibi temel değerlerin kazandırılması; sevgi dolu, millî ve manevi değerlere sahip çıkan Türk gençliği yetiştirme temelinde müziğin ve müzik eğitiminin etkili bir araç olarak kullanılması bu alana katkı sağlayacaktır.

Bu bağlamda, örgün eğitimin temelini oluşturan ilköğretimde verilmeye başlayan müzik eğitiminin değerlerin kazandırılmasında da etkili bir araç olacağı düşünülmektedir.

8.DUA VE İBADET¹⁸

Yaratılmışların şerefli sıfatıyla yaratılan insana kâinatın imkânları da sunulmuş, onları veren emirleri ve rızası dâhilinde kullanması öğütlenmiştir. İnsanın mutluluğunun reçetesi de buradadır. Diğer ilahi dinlerin tamamlayıcısı olan İslam ve O'nun yüce kitabı Kur'an-ı Kerim, önerdiği hayat prensipleriyle bu mutluluk yoluna ışık tutmaktadır. Öyle ya "Yapan bilir, bilen konuşur." Bizim nasıl mutlu olacağımızı, neleri yapıp neleri yapmamamızı en İyi bilen O, Yüce Yaratıcıdır. Diğer türlü insan deneme-yanılma ile uzun hayat yolunda çok zahmetler çekecektir.

İnanç dünyamızın en temelinde eşi, benzeri olmayan, tüm varlıkların yaratıcısı, gücü her şeye yeten, her şeyi işiten, her şeyi gören vs. tüm mükemmel sıfatların sahibi ve noksanlıklardan münezze bir Allah inancı vardır. İncamızın amentüsünde diğer inanç esasları da "Allah'a, meleklerine, kitaplarına ... İman" şeklinde bu Yüce Yaratıcı inancına bağlanmıştır. Yaratılış gayesi Onun varlığını tanımak, iman ve ibadet olan insanın en büyük zenginliği böyle bir Allah inancına sahip olmaktır. O zaman, kendi acziyetini ve fakirliğini O nihayetsiz Kadir ve Gani (zengin)'nin huzurunda unutacak, O'na sığınıp, O'na güvenecek ve inancı ona tam bir güven verecektir.

Artık onun inanç dünyasında hiçbir şey, hiçbir hadise başıboş ve tesadüfi değildir. Her şeyin bir anlamı ve değeri vardır. Şer gibi görünen hadiseler altında hayırlar, hayır gibi görünenlerin altında ise serler vardır. Bu dünya yurdu geçici bir menzil ve imtihan alanıdır. Burada daimi olmadığımız, bir misafir olduğumuz için zahmet ve sıkıntıların fazla bir önemi yoktur. Ayrıca o zahmet ve sıkıntılar, ebedi olan güzellikleri bize kazandırmak için birer vesiledir. Önemli olan misafirhane sahibinin izni ve emirleri dairesinde hareket etmek ve sükûnet bulmaktır.

O, artık (en gizlileri dâhil) her yaptığı görülen, işitilen, bilinen bir ortamdadır. Zihin dünyasının bile gizli olmadığı bir ortamdadır. Rastgele hareket edecek, hele hele haksızlık veya emre muhalif bir iş yapacak konumda değildir. O, kimselerin görmediği, bilmediği, işitmediği yerlerde bile kendisinden yanlış bir hareket beklenmeyen, o ordaysa yeterli olan, varlığı ile tüm insanlığa güven veren bir konumdadır. Böyle bir ortamda hayvani zevklerden pay kapma yarışının ne kadar pespaye bir anlayış olduğu, böyle insanlardan müteşekkil bir toplumda yaşamanın insana ne kadar huzur vereceğini anlamak hiç de zor değildir.

Sınırlı bir hayatta sıkışıp kalan insan kendini ölümden kurtaramadığı gibi, ölümün bir hiçlik ve yokluk olmadığı inancı ile bu zevk ve lezzetlerden yararlanabilir. Yoksa tadıp

¹⁸ Lise ve Orta Okul Öğrencilerine Yönelik

ayrılmak insana azap veren bir husustur. Kerim kitabımız sonbahar ve kışta ölen varlıkların tekrar dirilmesi ve insanın ilk yaratılışı gibi delillerle vaat edilen ikinci hayatın olacağını bizlere bildirmektedir.

Zerre kadar bile olsa yaptıklarının bir karşılığı olduğunu bilen bireyler ise ona göre hareket ederler. Onların dünyasında; cana kast, yalan, iftira, gıybet, hırsızlık, zina, içki, kumar, zulüm, başkalarının haklarına tecavüz, ana-babaya saygısızlık gibi kötülük ve haksızlıklara rastlanmaz. Fertleri böyle bir inanç dünyasında olan toplulukta yaşamayı herhalde herkes arzular.

İnanç dünyamızın bir gereği olan dua ve ibadet insanı diğer varlıklardan ayıran özelliklerin başında gelir. Bundan dolayıdır ki insanlık tarihi boyunca mabetsiz ve mabutsuz toplumlara rastlanmaz. Bütün inanç sistemlerinde farklılıklarla beraber mutlaka dua ve ibadet bulunur.

İnsan mükemmel ve üstün olarak yaratılmıştır. Bu durum ise insanın bütün kâinatla alakadar ve çok şeylere muhtaç olmasına sebep olmuştur. Mesela; İnsan bir çiçeği istediği gibi baharı da ister, Cenneti de ister. Başka yerde bulunan bir dostunu, akrabasını görmek istediği gibi, kabrin öbür tarafına gömüştü bütün dost ve akrabalarını da görmek ister. Bu kadar aciz ve muhtaç olan insan sonsuz kudret ve rahmet sahibi Rabbine sığınmak, ondan yardım istemek zorundadır. Demek ibadet ve dua bir görev ve zahmet olmaktan öte insanın yaratılışı ve konumu, gereğidir. Çünkü nihayetsiz ihtiyaçları karşılayacak ancak nihayetsiz bir güç, kudret ve rahmet sahibi olmalıdır. Bu kudret sahibinden ihtiyaçları istemenin şekli ve yolu dua ve ibadettir. Nasıl ki bir çocuk eli yetişmediği bir şeye isteyerek veya ağlayarak sahip olur. İnsan da eli yetişmediği sayısız denecek ihtiyaçlarını elde etmek için onların sahibi olan Rabbine dua eder.

İbadetler planlı ve sistematik yapılırken dua daha genel ve serbesttir. Ancak bütün ibadetlerin ruhunda dua vardır. Dua ibadetin özüdür. Öyle ise dua ve ibadet ederek her zaman mutlaka bir şeyler elde etmeyi istemek yerine, daha önce verilen nimetleri düşünüp teşekkür etmek gerekir. Çünkü dua ve ibadet aynı zamanda insanın sahip olduğu sayısız nimetlere teşekkürüdür. Zira biz başta vücudumuz olarak sayısız nimetlere peşinen sahip olmuşuz.

Dua etmek her istediğimizi elde edeceğimiz anlamına gelmez. Biz hastalığımızı tedavi için doktora müracaat ederiz. Tedaviyi ona bırakırız. Doktor bizi tedavi eder, ancak tedavi şeklini kendi belirler. Biz de dua edip, sonucunu Rabbimize bırakmalıyız. Çünkü O; bazen istediğimizi verirken bazen de istediğimizden daha iyisini verir. İstedikimiz bizim için hayır değilse hiç vermez. Öyle ise "Niçin duam kabul olmadı?" diye düşünmemek gerekir.

İbadetlerin belirli vakitleri olduğu gibi bazı duaların da özel vakitleri vardır. Güneşin

 28

batması akşam namazının vakti olduğu gibi, yağmursuzluk da "yağmur duasının" vaktidir. Dua vakti geldiği için yapılmalı, yağmurun yağıp yağmamasına bakılmamalıdır. Yani sonucu Allah'a bırakmalı, takdir edilene razı olunmalıdır (tedavi şeklini doktora bırakmak gibi).

Dua sadece "el açıp bir şey istemek" değildir. İstedığımız şeyi elde etmek için gayret sarf etmek ve çalışmaktır. Bu çalışmak da ayrıca ibadettir.

Dua insanın iç huzuru kazanmasının en büyük sebebidir. Çünkü dua eden kimse bilir ki, birisi var ki, onun sesini dinler, derdine derman yetiştirir, ona merhamet eder. Onun kudret eli her şeye yetişir. Bu büyük dünya hamında o yalnız değil; bir kerim zât var, ona bakar, onu görür. Hem onun hadsiz ihtiyaçlarını yerine getirebilir ve onun hadsiz düşmanlarını giderir. Böyle birisine sığınmak insana sınırsız manevi bir kuvvet sağlar.

Dua ve ibadet insan için manevi bir kuvvet kaynağıdır. Ahiret mutluluğu yanında dünya hayatımızda da mutluluk sağlayacak bu vesileleri elden bırakmamak gerekir. Hz. Ömer (R.A.): "Ben duamın kabul olmamasından daha çok dua etmek isteğimin kaybolmasından korkarım." diyor. Demek biz samimiyetle dua edersek Rabbimiz mutlaka karşılığını verecektir," Eğer vermek istemeseydi, istemek vermezdi. Kur'an'da buyrulduğu gibi: "Duamız olmazsa Rabbim bize niye kıymet versin."

Bir mümini en fazla ilgilendiren ve günün değişik zaman dilimlerinde inanan insanın tüm gününü dolduran en önemli ibadet namazdır. Namaz için kullanılan "salat" kelimesi en genel ibadet olan "dua" anlamındadır. Herhalde en genel dua ve diğer ibadetleri içine alan bir ibadet olduğu için namaz bu isimle anılmıştır. Her günün değişik zamanlarındaki bu Yaratıcı ile olan iletişim ve huzuru hissetme hali O'na bağlılığın en somut ve devamlı bir şeklidir. Böyle bir ibadetle inanan insanın Yaratıcı ile olan iletişimi sürekli korunmuş olur.

Mümin için Allah'ın emirlerini yapıp yasaklarından kaçınmak olarak tanımlanan ibadetin önemi büyük, kapsamı da o derece geniştir. Onun dünyasında diğer önemli bir ibadet de oruçtur. Oruç ibadeti yaygın olan şekliyle ve zorunlu olarak Ramazanda tutulsa da sair zamanlarda da tutulabilen bir ibadettir. Fakat toplumumuzda özellikle Ramazan orucu daha yaygın ve diğer ibadetlere göre daha canlı bir şekilde önemini hissettirmektedir. Ay olarak Ramazan ise kültürümüzde de önemini her daim koruyan bir aydır.

Ramazan ayı; ibadet, rahmet ve mağfiret ayıdır. Bereketi bol, hayrı açık olan bir aydır. Bu ay, bağışlanma ve ihsan ayıdır. Ramazan ayı maddi ve manevi kirlerimizden temizleneceğimiz, insani duyguların coştuğu, tövbe edip hakka yönelme şuurunun geliştiği manevi bir terbiye ayıdır. Bu mübarek zaman dilimi kâinatın sahibi Cenab-ı Hakkın bizlere vermiş olduğu büyük bir ganimettir.

Ramazan ayna ayrı bir güzellik katan hiç şüphesiz İslâm'ın beş şartından biri olan

29

oruç ibadetidir. Orucun maddi ve manevi birçok faydası vardır. Bir ay boyunca tutacağımız oruçla midemizi dinlendirip sağlıklı bir hayat sürdüreceğimiz gibi manevi yönden de sabrı öğrenerek nefsimizi terbiye ederiz. Ramazan ayı aynı zamanda Kur'an ayıdır. Rabbimiz Kur'an-ı Kerimde şöyle buyuruyor: "O Ramazan ayı ki insanlığa bir rehber olan, onları doğru yola götüren ve hakkı batıldan ayıran en açık ve parlak delilleri ihtiva eden Kur'an o ayda indirildi." Ramazan ayının fazileti hakkında Peygamberimiz (S.A.V.) de şöyle buyurmuşlardır: "Ramazan ayı girdiği zaman cennetin kapıları açılır, cehennem kapıları kapanır ve şeytanlar bağlanır." "Bir kimse Ramazanın faziletine inanarak ve mükâfatını Yüce Yaratan'dan umarak oruç tutarsa geçmiş günahları bağışlanır."

Ramazan ayında oruç tutmak, İslâm'ın beş şartından biridir. Oruç Allah'ın rızasını kazanmak için ibadet maksadıyla gün boyu (fecir imsak vaktinden iftar akşam vaktine kadar) yemekten, içmekten, cinsel ilişkiden uzak durmak suretiyle yerine getirilen bir ibadettir. Her şeyin zekâtı olduğu gibi, bedeninin zekâtı da oruçtur. Oruç, insanları dünyada kötülüklerden sakındıran, ahirette de cehennem azabından koruyan ve günahlarının bağışlanmasına vesile olan bir ibadettir. Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurur: "Ey iman edenler! Oruç sizden evvelkilerin üzerine farz kılındığı gibi sizin üzerinize de farz kılındı. Umulur ki günahlardan sakınırsınız."

Oruç, mümini hayvani içgüdülerin pençesinden kurtarıp, melekliğe doğru yükselişin hür ve engin semasında kanat çırpmayı mümkün kılacak bir ruh olgunluğuna ve ermişlik sırtına kavuşturmaktadır. Oruç, Yüce Allah'ın emrine boyun eğmek ve rızasını talep etmektir. Oruç, günahların mağfiret edilmesine bir vesiledir. Peygamber Efendimiz (S.A.V.): "Kim Ramazan orucunu, iman ederek ve mükâfatını sadece Allah Teala'dan bekleyerek tutarsa, onun geçmiş günahları affolunur." buyurarak orucun günahlardan bağışlanma vesilesi olduğuna işaret etmiştir.

Oruç tutmak sadece aç kalmak değildir. Midemiz oruç tutarken; kendimizi Cenab-ı Hakk'ın hoşnut olmadığı (haram yememek, harama bakmamak, yalan, ara bozuculuk, dedikodu, küfür gibi) şeylerden uzak tutmaya çalışarak; ruhumuza, aklımıza, kalbimize ve diğer azalarımıza da oruç tutturmaya çalışmalıyız. Yani gerçek manadaki oruç, kişinin sadece yeme ve içmeyi terk etmesi değil. Allah'ın haram kıldığı her davranıştan uzak durmasıdır. Asıl mesele insanın nefsinin terbiye etmesidir. Aksi takdirde Cenab-ı Allah'ın hiç kimsenin yemesini ve içmesini terk etmesine ihtiyacı yoktur. Oruç riyanın en az karışacağı bir ibadet olduğu için sevabı en fazla olan ibadetlerden sayılmıştır. Peygamberimizden (S.A.V.) nakledildiğine göre, orucun bu yönüne ilişkin olarak Allah, "Oruç benim içindir; onun karşılığını ben vereceğim." buyurmuştur.

Bu mübarek ayda bol bol Kur'an okumalı ve O'nu anlama gayreti içerisinde olmalıyız. Çünkü Ramazan ayının diğer bir önemi de Kur'an'ın o ayda indirilişidir. Bundan dolayı Ramazan ayında camilerde okunan mukabeleleri takip edip dinlemeli ve Ramazanın diğer bir güzelliği olan teravih namazlarını kılmaya özen göstermeliyiz. On bir ayın sultanına yakışan şekilde Ramazan ayını karşılamalı ve bu mübarek günleri dopdolu geçirebilmek için gayret sarf etmeliyiz.

Hiç şüphesiz inanç, ibadet gibi güzellikler bizlere Peygamberler aracılığı ile ulaşmaktadır. Ümmetlerine güzel bir örnek olmak, bütün peygamberlerin vazifesidir. Çünkü insanlar her dönem ve asırda örnek alacakları, taklit edecekleri bir model, örnek ve rehber muhtaç olmuştur. Böylelikle dünya ve ahiret saadetini hedeflemiş ve derecesine göre dünyada bu saadete nail olmuşlardır.

Bütün mahlûkat gibi insanları yaratan Cenab-ı Hak insanların, "Nereden geldik? Nereye gidiyoruz? Ne için buradayız? Ne yapacağız? Mevcudat ve hadiselerin hakikati nedir?" diye sorduğu akılları acz ve hayrette bırakan sorulan peygamberleri göndermekle cevaplamış ve insanların vazifelerini yine elçileri aracılığı ile insanlara anlatmıştır. Cenab-ı Hakk'ın elçileri aracılığı ile göndermiş olduğu emir ve yasaklar dünya ve ahiret saadetimizin anahtarları hükmündedir.

Peygamber olan zatın, zahiren ve bâtinin halka olan hâkimiyetini devam ettirmek için, maddi ve manevi bir ulviyete ve bir imtiyaza ihtiyacı olduğu gibi, Yaratıcı ile olan derece-i münasebet ve alâkasını göstermek ve peygamberliğini halka tasdik ve kabul ettirmek için de, bir delile ihtiyacı vardır. Böyle bir delil de ancak mucizelerdir.

Peygamber efendimiz (A.S.M.), diğer peygamberlerden farklı olarak bütün insanlığa gelmiş ve kendisinden sonraki bütün insanlığın ihtiyacı olan maddi ve manevi kaideleri ve kanunları ortaya koymuş ve bunların ilk olarak kendi tatbik ederek bütün insanlığa model olmuştur. Ayrıca nübüvvetine delil olmak ve Cenab-ı Hakk'ın yanındaki değerini ve ayrıcalığını anlatacak sayısı bine varan mucizeler göstermiştir. Ayın ikiye bölünmesi, parmaklarından su akması, ağaçların insanlar gibi emrini dinlemeleri ve okumak ve yazmak öğrenmediği ve ümmi olduğu halde; on dört asrın felsefecileri ve bilim adamlarını hayrette bırakan ve semavi dinler arasında birinciliği kazanan bir din ile birden meydana çıkması gibi mucizeler göstermiştir.

Maddi ve manevi buhranlar yaşayan asrımızın, Peygamber efendimizin (A.S.M.) gibi bir modele olan ihtiyacı şahsi ve toplumsal hayatta şiddetli bir şekilde ortaya çıkmıştır. İnsanlığa layık hakiki saadeti arayanlar onun getirdiği ölçü ve kuralları bulamamaktan ümitsiz bir arayış ve çaresiz bir lakaytlığa düşmektedirler. Bütün insanlığın içerisinde bulunduğu

hastalıkların reçete ve tedavisi ancak ve ancak Peygamber efendimizin (A.S.M.) getirdiği nur ile kâinata bakmak ve onun gibi yaşamakla mümkündür. Maalesef cazip olan birçok caydırıcı ve aldatıcı unsurların mevcut olduğu bu dönemde Peygamber efendimizin (A.S.M.) ortaya koyduğu kanunlar ölçüsünde yaşamak ve Müslüman olmak onun manevi şahsiyetinin büyüklüğünü idrak ve kabul ile olabilir.

Peygamber efendimi/in (A.S.M.) hayatı incelenirken iki farklı şahsiyeti olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Birisi beşeri şahsiyeti olup, tarih ve siyer kitaplarında teferruatıyla anlatılmıştır diğeri ise gözden kaçırılmaması gereken nübüvveti ve risaletidir. Manevi şahsiyeti ve kıymeti bu ikinci şahsiyetinde tahakkuk eder. Maddiyatın ön planda olduğu bu aşırda İnsanlar manevi şahsiyeti, fazileti insanları değerlendirme kriteri olarak alamıyorlar. Çünkü her şeyi maddede arayanların akılları gözlerindedir, göz ise maneviyatta kördür.

Peygamber efendimizin (A.S.M.) beşeri şahsiyeti bütün insanlık için bir model ve rehberdir. Hepimiz ona benzemek ve onun gibi yaşamak noktasında ciddi bir niyet taşımalı ve gayret göstermeliyiz. Bu cihetteki muvaffakiyetimiz ise onun vazifesini anlamak ve hakiki kıymetini takdir etme ölçüsünde olacaktır. Onun getirdiği emir ve yasaklara uyabilme başarılarımız Peygamber efendimizi (A.S.M.) hakkıyla tanımakla mümkündür. Bu da beşeri şahsiyeti ile birlikte manevi şahsiyetini öğrenmekle olur.

9. İKTİSAT, KANAAT VE ŞÜKÜR¹⁹

Yaradılıştaki ifrat (aşırılık) ve tefritten (yetersizlik) uzak olarak vasat (orta yol) esas kılınmıştır. Bu esas üzerine insanın hayatında denge ortaya çıkar. Dünya hayatında insana verilen her imkân ve nimetin ölçülü ve dengeli, yerli yerinde kullanılması gerekmektedir.

İnsan, içinde yaşadığı âleme baktığında hiçbir şeyin israf edilmediğini, her şeyin yerli yerinde kullanıldığını gözlemler. Gerek insanın bedeninde gerekse dış dünyada her şeyin işleyişinde çok hassas bir ölçü konmuştur. Bu ölçünün ifrat ve tefritle kaybedilişinin nasıl düzenin bozulmasına sebebiyet verdiği sürekli tecrübelerle tasdik edilmektedir.

Hem medeni dünyada son zamanlarda arıtma ve geri dönüşüm sistemleri işletilmeye başlanmışken, çevremize dikkat ettiğimizde bitkilerin, hayvanların, toprağın ve suyun kâinat kurulduğundan beri nasıl fitrî arıtma sistemleri olarak çalışıp hiçbir şeyi israf etmediklerini görürüz. Demek ki; bu kâinat fabrikasını kuran Allah iktisadı isteyip israftan hoşlanmamaktadır.

¹⁹ Lise Öğrencilerine Yönelik

Etrafımızdaki varlıkları iktisatla, ölçüyle, yerli yerine işleten Allah en değerli yarattığı insandan da iktisadı, ölçüyü beklemekte hatta emretmektedir. Tükettiğiyle değer kazandığına inandırılan ve çılgınca tükettirilerek israf ettirilen modern insanın iktisat gibi bir değeri yeniden ders almaya ne kadar ihtiyacı var.

Hem iktisadın sahasını geniş tutup maddî imkânlar yanında zaman, nefes, söz ve duygular gibi manevî sahalarda da iktisadı kesinlikle göz önünde bulundurmalıyız. Hele ömür sermayesi insana bir kere verilen ve ebedî hayata onunla müşteri olmamız gereken ne kıymetli bir değerdir.

Kanaat ise; günlük hayatta rahmet hazinesinin sahibinden fiilî (çabalayarak) ve kavli (sözle) istediklerimizin sonucunda kaderin taksimatına razı olmaktır. Kanaatkâr olmak toplumumuzca da eskiden beri kabul görmüş bir erdemdir.

İnsanın kanaatkâr olmasında Allah'a ve kadere imanın yanında ahirete imanın da çok önemli bir yeri vardır. Zira insanın emel ve arzulan sonsuz, dünya hayatı fâni olduğundan kişi bir kısım arzularını sonsuz âleme bırakarak bu dünyada kanaatkâr bir yapıya sahip olacaktır.

Eğer insan kanaate alışmazsa dizginlenmeyen hırs ve zararlı kıskançlık gibi ruhi hastalıklarla mücadele edecek, bu duygularını ıslah edemezse o zaman çevresine en zararlı hayvandan daha zararlı hâle gelebilecektir.

İnsan ahlâkında bir kötü huy başka bir kötü huyu tetiklediği gibi; iyi bir huy da başka bir iyi huyu harekete geçirmektedir. Meselâ; kanaate alışan bir insan iktisatlı olacağı gibi kendisine verilenlere karşı şükredici olur. Hem kadirşinas olabileceği gibi elindekileri paylaşmada duyarlı olup diğerkâm bir insan olur.

Şükür insanın yaratılışında bulunan "Bir kahve fincanın kırk yıl hatırı vardır." sözünü atalarımıza söyleten çok önemli bir duygudur. Şükürün zıddı nankörlük ve küfrandır ki insana hiç yakışmayan bir hâldir. Şükür asıl mal sahibi Yaratıcıya olacakken, nimetlerin bizlere ulaşmasına vesile olan insanlara da teşekkürü unutmamalıyız. Bir Hadis-i Şerifte de ifade edildiği gibi "İnsanlara teşekkür etmeyen, Yaratıcıya da hakiki manada şükredemez." Çünkü insanların eli ile bize nimetlerin ulaşması çok görünür, Allah'tan ulaşması ise gaybi bir hadisedir.

Kanaat da bazı zaman yanlış anlaşılabilir. Mevcudu yeterli görüp artırmaya çalışmamak, bir anlamda tembellik olarak algılandığı zamanlar vardır ki bu yanlıştır. Gayret neticesi elde edilene razı olmak başka bir şey, hiç gayret göstermemek farklı bir şeydir. Çalışmak, gayret, kazanmak, güçlü olmak, zengin olmak... bunlar istenmeyecek şeyler değil, bilakis insaniyete layık bir şekilde yaşayabilmek ve başkalarına da yardımcı olabilmek için

bunlara ihtiyaç vardır. Kötülenen: ne olursa olsun bir yerlere ulaşmak, o yolda her şeyi mubah görmektir.

KAYNAKÇA

- AYDIN, Mehmet Zeki, **Ailede Ahlâk Eğitimi**, Timaş Yayınlan, İstanbul, 2009.
- Değerler Eğitimi**, Antalya Valiliği İl Millî Eğitim Müdürlüğü, Antalya, 2011.
- DÖKMEN,Üstün, **İletişim Çatışmaları ve Empati**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1994.
- ERSOY, Mehmet Akif, **Safahat**, İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1975.
- HÖKELEKLİ, Hayati, **Değerler Psikolojisi ve Eğitimi**, Timaş Yayınlan, İstanbul, 2011.
- KAYMAKCAN, Recep, M.Zengin, Ş.Arslan, vd. **Değerler ve Eğitimi**, DEM Yayınlan, İstanbul, 2007.

Öm B. AFT 34 A. d.

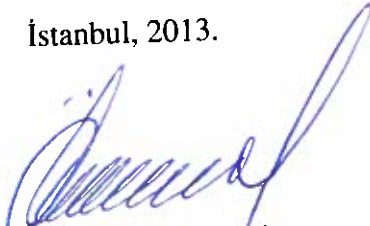
SÖNMEZ, Veysel, **Sevgi Eğitimi**, Adım Yayınları, Ankara, 1990.

TARHAN, Nevzat, **Makul Çözümler**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2004.

Türkiye'de Aile Değerleri Araştırması, TC Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2010.

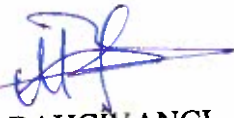
YAMAN, Ertuğrul, **Değerler Eğitimi, Eğitimde Yeni Ufuklar**, Akçağ Yayınları, Ankara 2012.

YILMAZ, Muhammed, **Değerler Eğitimi ve Okul Etkinlikleri**, DEM Yayınları, İstanbul, 2013.

Ömer Yusuf ŞEKERCİ
Komisyon Başkanı

Yaşin CEYLAN
Üye

A. Faruk TOKGÖZLÜ
Üye

Atiye BAHÇIVANCI
Üye

Yusuf SAYIN
Üye

Büşra ÇELİK
Üye

 35